

Esriptura jove a la xarxa

Exploració de les pràctiques vernacles dels adolescents a internet

Glòria Sanz Pinyol
Curs 2008-2009

Supervisió: Dr. Daniel Cassany i Comas
Universitat Pompeu Fabra

Síntesi.....	2
Agraïments.....	3
Introducció	4
Alfabetisme digital	5
Nous estudis sobre literacitat	6
Pràctiques lletrades vernacles.....	6
Marc teòric: l'enfocament sociocultural de l'escriptura.....	9
L'estudi de les pràctiques vernacles.....	11
Mètode de recerca	13
Objectius	14
Plantejament inicial i límits de la recerca.....	14
Perfil dels informants.....	16
Instruments i fases de la recerca.....	17
Corpus.....	18
Joves usuaris d'internet	19
Espais adolescents al web 2.0	20
Relació personal amb la xarxa	29
Digitextos joves.....	35
Procés de composició	36
Creació literària	37
Multimodalitat	38
Diversitat de codis	42
Percepcions i actituds	45
Visió de la pròpia tasca	46
Relació social	48
Riscos a la xarxa	50
Opinió de les mares.....	52
Opinió dels docents	55
Conclusions	59
Pràctiques lletrades vernacles dels adolescents a la xarxa.....	59
Implicacions pedagògiques.....	61
Adaptar l'ensenyament a la realitat actual.....	62
Aprofitar les possibilitats de la xarxa	63
Propostes per a l'aula.....	64
Referències bibliogràfiques.....	67
Annexos.....	70

Síntesi

Els nous estudis sobre literacitat proposen una nova perspectiva sobre les habilitats escrites que pot ajudar a renovar els enfocaments de l'ensenyament i l'aprenentatge de l'expressió escrita, entesa com a activitat que es produeix sempre en situacions d'interacció en un context cultural i que, conseqüentment, configura i determina la identitat social dels individus. Un dels centres d'interès d'aquests enfocaments socioculturals són les *pràctiques vernacles* de comunicació escrita, és a dir, aquelles que desenvolupen les persones en la seva vida privada, al marge de la cultura institucionalitzada o acadèmica. D'altra banda, l'ús de les tecnologies de la comunicació ha ampliat i ha diversificat tant les situacions com les formes de comunicació escrita i, alhora, el concepte mateix d'alfabetització, creant, per tant, la necessitat de propostes educatives renovades.

L'objecte d'aquest estudi ha estat observar les pràctiques lletrades vernacles d'un grup d'estudiants de la darrera etapa de l'Educació Secundària Obligatòria a internet, fora del context acadèmic, amb la finalitat de tenir-les en compte en la tasca docent i cercar connexions entre la seva realitat i l'activitat de l'aula.

Les dades s'han recollit a partir de tres fonts de caràcter etnogràfic: entrevistes a un grup d'adolescents amb espais propis a internet, exploració d'aquests espais personals i anàlisi d'una mostra de textos. Ens interessava especialment descobrir els hàbits i les actituds d'aquests nois i noies amb relació a l'ús dels nous entorns de comunicació, a més de les característiques dels seus escrits digitals.

Les propostes educatives suggereixen conèixer i respectar les activitats comunicatives no acadèmiques dels nois i noies, que es desenvolupen majoritàriament en un entorn tecnològic i valorar la importància que tenen en el món actual. L'activitat docent, a més de contribuir a normalitzar l'ús del text digital a l'ensenyament, pot cooperar, assessorar i acompanyar els joves en la construcció de la seva identitat lletrada de manera que els múltiples aprenentatges que comporten les pràctiques vernacles els ajudin a millorar les comunicacions de l'àmbit acadèmic i viceversa.

Mots clau

Pràctica lletrada, pràctica vernacle, identitat lletrada, alfabetisme digital, adolescents, nous estudis de literacitat, expressió escrita, entorn digital.

Agraïments

Vull agrair la col·laboració a moltes persones que han fet possible el meu projecte de recerca i m'han facilitat molt totes les tasques que implicava dur-lo a terme. En primer lloc, a Daniel Cassany, que sempre ha demostrat confiar en les meves capacitats i ha excedit amb escriure les seves obligacions com a supervisor, dedicant-me, temps, interès i consells en els moments més apropiats. I també al Grup de Recerca sobre Literacitat Crítica de la Universitat Pompeu Fabra, que ell dirigeix, amb qui comparteixo trobades mensuals des de fa dos anys. Els membres d'aquest grup han fet créixer la meua il·lusió amb els seus comentaris encoratjadors i l'interès que han mostrat pel meu estudi.

Res tampoc no hauria arribat a port sense la col·laboració de la direcció i el professorat de l'IES Montilivi, que m'han permès entrar i sortir del centre sense cap restricció per trobar alumnes i usar espais i ordinadors per passar qüestionaris i fer entrevistes. Naturalment, els protagonistes han estat els nois i noies entrevistats, d'aquest i d'altres instituts públics catalans, que m'han mostrat de grat i sense reserves els seus espais personals a internet, a més de dedicar-me el seu temps, sovint robat a l'esbarjo. La relació que hem mantingut durant aquests mesos m'ha aportat experiències i aprenentatges que m'acompanyaran per sempre més durant la vida i la trajectòria professional.

També vull esmentar el suport del Servei d'Innovació i Recerca Educativa de la Subdirecció General de Formació i Desenvolupament del Personal del Departament d'Educació, que va valorar molt bé el projecte i va oferir assessorament, durant tot el curs, als docents que estàvem en situació de llicència, amb reconeixement especial vers Anna Rodet, que ha donat sempre resposta immediata a totes les meves sol·licituds.

Dedicar un curs sencer a fer una recerca educativa ha estat per a mi una experiència molt enriquidora que no veig com una etapa finalitzada, sinó com un incentiu per continuar millorant la meua pràctica docent, explorant la realitat dels aprenents i cercant fórmules per facilitar l'aprenentatge i la millora de les habilitats comunicatives.

Introducció

L'ensenyament de l'expressió escrita ha evolucionat durant els darrers decennis des d'un plantejament basat en el coneixement de la gramàtica i l'ortografia cap a uns enfocaments més comunicatius i funcionals, amb l'objectiu de connectar l'aprenentatge i el desenvolupament de les habilitats escrites amb l'ús pràctic de la llengua. D'aquesta manera, els contextos socials i els textos reals han anat incorporant-se a les pràctiques de l'aula. Actualment, però, el ritme d'aquesta relació entre l'ús real i l'ensenyament no sembla suficient en un entorn en què les noves tecnologies han transformat enormement la comunicació humana.

Els avenços tecnològics han diversificat i ampliat les vies de transmissió i recepció de missatges i han escurçat el temps i les distàncies en els processos comunicatius. Han aparegut nous gèneres textuais, nous formats i noves perspectives. Pensem, per exemple, en la lectura no seqüencial que permet la digitalització dels textos (hipertext) o en la possibilitat de mantenir comunicació escrita simultània, gràcies als sistemes de missatgeria instantània, els xats i els fòrums en línia. També s'han transformat les activitats associades a la lectura i l'escriptura: llegim i escrivim més en pantalla i menys en paper, internet ha passat a ser la font d'informació més usada i un mitjà de contacte habitual entre persones i grups. Podem afirmar que les activitats de comunicació escrita més habituals són ara a la xarxa i la majoria dels textos que s'escriuen avui dia s'ofereixen als lectors mitjançant la pantalla.

La tecnologia també ha transformat les comunicacions de l'àmbit privat i personal. Hem reduït les converses telefòniques i hem ampliat l'ús del correu electrònic més enllà de les relacions professionals; escrivim menys cartes, però visitem els espais personals de les nostres amistats a la xarxa, els comentem un viatge, compartim fotografies... Especialment els joves han incorporat a la seva vida quotidiana i a les seves relacions personals molts dels recursos que els ofereixen les tecnologies de la comunicació.

Aquesta familiaritat dels joves amb l'entorn digital ha originat comparacions entre generacions, especialment quant al domini de les destreses que implica, i ha popularitzat denominacions com ara *generació google* o *nadius digitals* per referir-se a les generacions més joves. Certament, en les activitats habituals de molts nois i noies les tecnologies de la comunicació tenen un paper determinant, tant pel temps que hi esmercen com pel tipus de comunicació que hi estableixen i els aprenentatges que impliquen. No obstant això, moltes de les activitats que desenvolupen en l'entorn digital queden allunyades de les tasques acadèmiques i de l'entorn escolar en general.

Al meu entendre, aquestes pràctiques juvenils són un preludi de les seves futures necessitats socials, i la xarxa, un entorn real i apropiat per desenvolupar les seves competències. És més: per les possibilitats que ofereix, internet pot constituir un espai privilegiat per a les activitats d'aprenentatge relacionades amb la pràctica de les habilitats lingüístiques.

Alfabetisme digital

La transformació que ha suposat l'ús generalitzat de les tecnologies de la comunicació ha implicat en l'àmbit de l'educació, com en molts d'altres, un replantejament de conceptes i de camps d'estudi. Uns dels principals conceptes replantejats han estat els d'alfabetisme i alfabetització, que han superat la visió que els limitava a la correspondència entre la parla i l'escriptura. S'ha evidenciat el caràcter social de l'activitat lingüística i la funció d'integració, emancipació i de transformació social de l'alfabetització (Freire, Wells). I s'ha valorat la producció escrita com a instrument de desenvolupament cognitiu, transformador del pensament i de les competències socials del subjecte (Vigotski, 1993).

Qualsevol replantejament del concepte d'alfabetisme no fa més que constatar que les persones han de dominar determinats usos escrits per poder exercir drets, ser i actuar en un context social. Conseqüentment, com que els usos i els àmbits de comunicació escrita s'amplien i es transformen, en els darrers anys s'ha ampliat també el concepte d'alfabetització per incloure el coneixement i l'ús dels nous suports i entorns de comunicació escrita i les diverses pràctiques associades als fets de llegir i escriure (Kress, 2003). N'és una prova que els documents curriculars incorporin termes com ara *alfabetització digital*, que inclou les destreses específiques de l'ús de suports i entorns digitals.

Som testimonis que el llenguatge escrit s'està traslladant de la pàgina impresa i del llibre a la pantalla. Gunter Kress, entre d'altres autors, augura que la pantalla serà, de manera imminent, el nostre principal mitjà de comunicació lingüística. Els nostres estudiants concebran el llenguatge escrit com a part de l'entorn digital, amb lletres de formes variades, de colors diversos i relacionat amb so, imatge i moviment.

S'entén, doncs que les habilitats comunicatives escrites inclouen el domini de mitjans diversos i el coneixement de codis visuals més enllà del codi escrit. No tan sols s'estudien les noves característiques dels missatges escrits, en què la lletra escrita és només un component entre d'altres que combinen altres codis, també es parla dels textos com a artefactes culturals (Lankshear i Knobel, 2006) i de multimodalitat (Kress, 2003).

Guy Merchan crida l'atenció sobre la necessitat de definir límits entre el concepte d'alfabetització digital, els coneixements tecnològics i l'ús mateix de la tecnologia en l'era de la *literacitat post-tipogràfica*. Remarca que ens referim encara a la comunicació de significat mitjançant la representació escrita, la qual s'amplia amb la interdependència entre paraules, imatges i altres elements del context i l'emergència de nous gèneres, en què la paraula escrita hi té un paper clau. Es tracta d'una renovació justificada del que significa llegir i escriure en tant que producció i recepció de comunicació verbal (Merchan 2007).

Nous estudis sobre literacitat

La renovació del concepte d'alfabetisme no s'explica només pels canvis tecnològics. Els nous estudis sobre literacitat (NEL; *New Literacy Studies* o NLS, en anglès) durant els darrers decennis han estat protagonistes en la renovació del concepte d'alfabetisme (*literacy*) per atorgar-li una dimensió social i antropològica determinant, que vol superar els plantejaments psicologistes centrats en els processos mentals de l'individu aïllat del context social. Aquest enfocament, de caràcter etnogràfic i sociocultural, té com a capdavanters una sèrie d'autors de l'àmbit anglosaxó (Brian Street, James Paul Gee, David Barton, Mary Hamilton...) que proposen una visió holística i social dels fets de llegir i escriure (i d'aprendre a fer-ho), que ells mateixos anomenen *l'ecologia del llenguatge escrit*.

Per a aquest corrent teòric i d'investigació etnogràfica, les pràctiques escrites constitueixen un mitjà de socialització en què s'involucren les relacions socials i, per tant, la configuració de comunitats culturals. Des d'aquest punt de vista, llegir i escriure no són la síntesi d'un conjunt d'habilitats psicocognitives d'origen natural, sinó que les pràctiques lletrades de les persones i el domini dels codis relacionats amb la comunicació escrita es configuren en el si de contextos culturals definits i són un element determinant en la construcció de la identitat personal. Entenen que cada comunitat, cultura, grup o entorn social genera el seu propi concepte d'alfabetisme, en tant que els criteris que el defineixen són socials, culturals i dinàmics. Per això proposen també parlar d'alfabetismes (*literacies*), en plural, més que d'un concepte únic (Barton, Hamilton, Ivanic, 1994).

Els NEL construeixen una teoria integrada, amb una visió multidisciplinària de la lectura i l'escriptura i estableixen uns vincles molt estrets entre discurs, cognició i societat. Els discursos funcionen com a marcs cognitius referencials, mitjançant els quals els individus coneixen l'entorn i van construint experiències, valors i creences, alhora que els serveixen per relacionar-se amb altres persones i projectar una imatge pròpia (Gee 1999). Quant a la visió de l'aprenentatge, un dels seus referents és la *teoria social de l'aprenentatge* d'Etienne Wenger (Barton i Tusting, 2005). Amb el concepte de *comunitat de pràctica*, Wenger entén l'aprenentatge com una transformació de la identitat resultant de la participació, la interacció i la negociació de significat entre diversos membres que comparteixen un context i uns referents culturals:

Communities of practice are groups of people who share a concern or a passion for something they do and learn how to do it better as they interact regularly.

Etienne Wenger (2006), *Communities of practice* ¹

Pràctiques lletrades vernacles

Recentment, un dels principals focus d'atenció dels nous estudis sobre literacitat (NEL) se situa en l'estudi de les activitats escrites informals y privades de les persones, que anomenen *pràctiques lletrades vernacles*, en oposició a les pràctiques lletrades més públiques o institucionals.

¹ Article accessible al seu web personal www.ewenger.com/theory/

Abans de definir què són les pràctiques vernacles, ens fixarem en dos conceptes previs dels nous estudis de literacitat que guarden paral·lismes amb la distinció saussuriana de *llengua* i *parla* i amb el concepte d'*acte de parla* de Hayes, ambdós referits generalment a la llengua oral. David Barton proposa alguns termes per referir-se a la producció de textos com a part d'una acció més àmplia, com ara *pràctica lletrada*, *acte lletrat* o *esdeveniment lletrat* (*literacy event*). Així doncs, la producció de textos és entesa com a activitat o experiència que s'emmarca en un concepte més ampli referit a l'ús que un grup social fa de la llengua escrita. Aquest punt de vista em sembla molt apropiat per a aquest estudi, que ha servit també per comprovar que al voltant de la producció d'un escrit a la xarxa hi ha involucrada tota una complexitat d'activitats paral·leles i relacions personals, a més de percepcions individuals del fet mateix de comunicar-se.

La definició de *pràctica vernacle* prové d'una altra distinció binària especialment interessant en l'estudi que ens ocupa, la que els NEL fan entre *pràctica dominant* i *pràctica vernacle* (Barton i Hamilton, 1998). Les pràctiques dominants estan regulades per les institucions amb prestigi social (escola, govern, administració pública, empresa...). Les pràctiques lletrades vernacles són les que usen els individus per iniciativa pròpia, ja sigui per organitzar la vida quotidiana (control de l'economia familiar, anotacions de viatges...), per documentar la seva vida (diari íntim, autobiografia), per plaer (lectura i creació literària) o per comunicar-se amb altres persones per raons no professionals (correspondència privada, participació cívica).

Sembla clar que en el marc de l'ensenyament, podem distingir entre pràctiques acadèmiques (institucionals) i no acadèmiques i identificar les pràctiques vernacles adolescents amb el conjunt d'activitats en què els joves escriuen per iniciativa pròpia, fora de l'àmbit escolar. Entre aquestes, les pràctiques que els nois i noies desenvolupen en espais personals d'internet són objecte d'atenció d'aquest estudi.

En una ponència sobre els textos de creació literària dels adolescents, presentada a Mallorca el març de 2009, Daniel Cassany² proposa una breu llista de trets distintius d'ambdós tipus de pràctica que resulta molt útil per identificar-les:

Pràctiques acadèmiques	Pràctiques vernacles
Requeriment extern Formats convencionals Continguts curriculars Poc comunicatives	Iniciativa pròpia Formats més actuals Continguts personals Comunicació real

La distinció es fa encara més evident si pensem en els escrits habituals de la vida acadèmica (exàmens, comentaris de textos, treballs temàtics...) i els comparem amb els escrits de les seves relacions personals (missatges de xat o *msm*, poemes, dedicatòries, blogs, fotologs, intervencions en fòrums d'opinió...). Sens dubte, la majoria dels textos d'aquest segon grup són elaborats amb un teclat i es llegeixen en una pantalla, mentre que l'ús de l'ordinador encara no s'ha generalitzat a les aules.

² Vegeu "Pràctiques literàries vernacles d'adolescència". Jornades de literatura a Secundària, Mallorca, març de 2009. És accessible al blog de les Jornades: http://literaulajornades.blogspot.com/2009_03_01_archive.html

Hi ha diversos motius que fan interessant l'estudi de les pràctiques vernacles dels joves a internet:

1. Els entorns on escriuen amb més freqüència són digitals i multimodals, per tant, constitueixen una zona de desenvolupament pròxim (coneixements previs) que ens cal conèixer com a punt de partida, d'acord amb les teories socioconstructivistes de l'ensenyament i l'aprenentatge.
2. Són pràctiques apreses de manera autònoma, individualment o en grup, seguint uns interessos que ens aporten moltes pistes sobre maneres de motivar els estudiants en l'ensenyament formal.
3. Les necessitats comunicatives actuals i futures dels nois i noies s'emmarquen en l'entorn de les noves tecnologies.
4. Els programes educatius de l'educació secundària obligatòria aposten de manera explícita per la incorporació dels nous entorns de comunicació.

Aquesta recerca s'ha centrat a explorar les pràctiques lletrades a la xarxa d'un grup d'alumnes de l'etapa final de l'ensenyament obligatori (14-15 anys), durant el curs escolar 2008- 2009 per tal de conèixer hàbits, punts de vista i creences dels adolescents amb relació a les seves pràctiques lletrades vernacles, a més d'observar les característiques dels textos que elaboren. La intenció és cercar lligams entre aquestes pràctiques i l'enfocament pedagògic de la comunicació escrita a l'ensenyament secundari obligatori.

En realitat, l'observació de l'activitat escrita dels adolescents en àmbits no institucionals ajuda a constatar que, en gran part, s'acosten molt a les pràctiques més actuals de l'escriptura. A més, estan relacionades amb el seu futur com a ciutadans i com a professionals, ja que els introdueixen en els nous usos i gèneres escrits que les tecnologies de la comunicació han anat configurant.

Les propostes per a l'ensenyament no volen limitar-se a la cerca de recursos motivadors per a l'aprenentatge, sinó que volen reconèixer la dimensió real dels nous conceptes d'alfabetització, com ara el concepte de *multiliteracitat*, que té en compte les característiques multimodals dels textos contemporanis i posa èmfasi en les maneres diverses del que significa llegir i escriure al segle XXI. Tenint en compte que els nous plans curriculars no ignoren aquesta realitat i també introdueixen aquests tipus de coneixements multidisciplinars, s'exposen algunes idees que poden facilitar la tasca docent en l'objectiu d'ajudar els alumnes a millorar les seves habilitats comunicatives com a eines imprescindibles en la societat contemporània.

Marc teòric: l'enfocament sociocultural de l'escriptura

Aquest treball pren com a marc teòric de referència els conceptes d'alfabetisme i alfabetització dels nous estudis sobre literacitat (New literacy studies) que proposen un enfocament sociocultural de les pràctiques de lectura i escriptura i usen els mètodes etnogràfics d'interpretació de dades qualitatives com a principal recurs per investigar sobre les pràctiques lletrades dels individus, enteses com a pràctica social en comunitat, situada en un temps i un context cultural determinats.

Els nous estudis de literacitat replantegen les visions psicocognitives de les habilitats comunicatives. Parteixen de la idea que les habilitats escrites no es desenvolupen en la ment dels individus de manera autònoma i aïllada, sinó que són de caràcter social i depassen la dimensió exclusivament lingüística. Aquesta perspectiva prové dels estudis antropològics i de l'etnografia de la comunicació, i proposa una visió holística i ecològica de la lectura i l'escriptura, enteses com a pràctiques d'interacció social que no es poden investigar deslligades del context històric i social (Barton, Hamilton, Ivanic, Gee...). Des d'aquest punt de vista, assumeixen que aprendre implica apropiar-se i dominar les eines per pensar i actuar d'una determinada cultura o societat.

Els antecedents d'aquesta línia metodològica els trobem en estudis etnogràfics dels anys 80, com ara l'estudi dels vai a Libèria de Sylvia Scribner i Michael Cole (*The Psychology of Literacy*, 1981) i Shirley Brice Heath sobre literacitat als EUA (*Ways with words*, 1983).

Durant el darrer decenni del segle XX van sorgir estudis etnogràfics sobre literacitat, en diversos àmbits geogràfics: al Regne Unit (Barton i Hamilton, 1994 i 1998), als Estats Units d'Amèrica (Collins, 1995; Heath, 1983), a South Africa (Prinsloo & Breier, 1996), a l'Iran (Street, 1986), a l'Índia (Mukherjee and Vasanta, 1998, publicat al 2003), a Mèxic (Kalman, 1999), a Amèrica del Sud (Aikman, 1999) i en diversos països en desenvolupament (Street, 1984 i 2001).

Posteriorment, també en l'àmbit dels nous estudis sobre literacitat, es van fer recerques centrades en les pràctiques escrites dels adolescents americans, Camitta 1993 i Mahiri 2003; britànics, Barton et al. 2007, Gee 2000 i 2001, Alvermann 2002. A Catalunya, els nous estudis de literacitat han guiat alguns treballs molt recents sobre escrits privats d'estudiants universitaris catalans (Cassany 2008), al voltant dels hàbits de recerca i lectura dels adolescents (Martí 2008) i sobre els hàbits de lectura i la construcció del perfil lector Aliagas (2008).

Els investigadors que poden agrupar-se en aquest corrent teòric estudien la literacitat com a activitat social mitjançant l'exploració de les experiències lletrades de les persones en comunitat, és a dir en un entorn social determinat. Un dels punts centrals d'interès en les seves investigacions són les actituds i els sentiments que els individus tenen amb relació a la cultura escrita, i entenen que la suma d'aquestes percepcions subjectives determina no tan sols la imatge social sinó també la trajectòria personal dels individus: constitueix la seva *identitat lletrada* (Barton i Hamilton 1998). Segons James Paul Gee, la relació entre discurs i identitat és recíproca, és a dir, el discurs oral o escrit d'una persona reflecteix i alhora configura la seva identitat en les seves interaccions socials (Gee 1999 i 2001).

Com que els nous estudis sobre alfabetisme atorguen a les pràctiques lletrades un paper molt important en la construcció de la identitat de les persones, també reconeixen la importància de l'etapa de l'adolescència en aquest procés de socialització. Per això, alguns autors se centren especialment en els hàbits i les produccions escrites de nois i noies adolescents (Alverman, Gee, Aliagas). En destaca un estudi que té força punts en comú amb aquesta recerca i que ha constituït un precedent per a aquests tipus d'investigacions. Es tracta d'un treball de Miriam Camitta (1987 i 1993) resumit en un article seu titulat *Vernacular writing: varieties of literacy among Philadelphia High School Students*. Consisteix en una recerca de tipus etnogràfic a partir d'informants alumnes seus i d'altres professors del centre on impartia classes (el nom del centre del títol de l'article és fictici). Camitta va comprovar que els estudiants escrivien molt sovint i produïen una gran diversitat de textos no acadèmics (tot i que encara no era habitual l'ús d'internet que actualment sedueix tants joves). A banda d'esbrinar les ocasions i les temàtiques dels escrits adolescents, va observar que sovint valoraven i comentaven els escrits propis en grup, es donaven consells, s'intercanviaven esborranys, escrivien en parelles o en grup... és a dir, realitzaven de manera autònoma i espontània un seguit de pràctiques que la didàctica de l'expressió escrita proposa per al treball a l'aula.

Especialment interessants per al nostre estudi són els treballs de James Paul Gee sobre les pràctiques lletrades adolescents (2000 i 2001). Gee veu en els usos lingüístics dels nois i noies maneres d'identificar-se, agrupar-se i diferenciar-se en les seves relacions amb altres joves. Segons aquest autor, els adolescents construeixen la seva imatge personal, sovint en oposició a altres joves, mitjançant el llenguatge i les pràctiques escrites. I augura que les noves maneres de comunicar-se dels joves tindran conseqüències decisives en els canvis de l'educació i de la societat (Gee 2001).

Lankshear i Knobel (2006) són els autors d'aquest corrent que s'han centrat especialment en les pràctiques lletrades dels més joves en l'entorn canviant de les noves tecnologies de la comunicació, amb un interès especial a les relacions entre pràctiques lletrades digitals i aprenentatge. Defineixen la literacitat o literacitats (literacies) com a *modos socialment reconeguts de generar, comunicar i negociar contingut significatiu mitjançant textos codificats dins de contextos de participació en discursos o com a membres dels discursos* (2006: 64). Aquests autors han contribuït significativament a renovar el concepte d'alfabetisme en el context educatiu (literacy), en tant que suma d'habilitats en un context social on les noves tecnologies han creat noves necessitats d'aprenentatge i diferències generacionals molt significatives.

En resum, si anteriorment, llegir i escriure s'entenien com a habilitats separades i vinculades als codis lingüístics, per a l'enfocament dels nous estudis de literacitat i de literacitat crítica, la lectura i l'escriptura no ocorren de manera aïllada, sinó en determinats contextos socials i culturals. A més, en el nostre context, la literacitat involucra una sèrie d'habilitats i estratègies orals molt diverses, escrites i visuals que els individus necessiten per viure en aquest mil·lenni (Kress 2003).

L'estudi de les pràctiques vernacles

La perspectiva social concep els actes de comunicació situats en un context i dependents d'un context, en què generalment hi ha més d'una persona implicada, amb protagonisme variable, en activitats socials on sovint intervenen escrit i oral. És a dir, constitueixen pràctiques de relació social culturals (maneres acceptades de fer coses) on llegir i escriure tenen un paper determinant. En definitiva, les *pràctiques lletrades* són la manera general (cultural) d'usar la lectura i l'escriptura amb què les persones resolen un acte de literacitat (Hamilton, Barton, Ivanic, 1994).

Des d'aquest punt de vista, en tant que l'ús de la llengua escrita s'entén com a social, evidencia un ventall de variacions paral·leles a les que reconeixen els estudis sobre els usos orals (varietats i registres) i probablement també se'n poden definir certes formes estàndard. Conseqüentment, també es pot constatar que uns usos (o unes varietats) estàndard són valorats i altres marginats per raons de les circumstàncies històriques i les relacions de poder entre diferents grups (op. cit.: 2). I, pel fet que en aquests fenòmens s'hi involucren la noció d'identitat i valor social, l'adquisició de les competències relacionades amb la literacitat determinen la relació dels individus amb l'entorn. Cada individu té experiències i necessitats distintes i, per tant, diferents expectatives i objectius sobre els fets de llegir i escriure (nens, joves, adults, homes, dones, llengües maternes distintes...).

Els nous estudis de literacitat s'interessen per les experiències personals dels individus amb relació a les seves pràctiques lletrades. Això inclou aspectes com els hàbits, les creences, les actituds i la percepció que tenen dels fets de llegir i escriure. En aquest tipus de recerca solen diferenciar entre els espais o usos públics i els usos privats de les activitats lletrades de les persones. Els usos públics estan definits per les institucions socials en què els individus participen (escola, activitat professional, burocràcia oficial...). Els usos privats estan relacionats amb les activitats de la seva vida quotidiana i amb les esferes més personals i privades. Els termes que s'usen per diferenciar aquests dos àmbits d'ús són *pràctiques dominants* i *pràctiques vernacles*.

Barton i Hamilton van publicar l'any 1998 el resultat d'una interessant recerca realitzada a la ciutat de Lancaster. Al llarg de més d'un any van anar recollint informació, mitjançant entrevistes, mostres de textos reals i fotografies, sobre les pràctiques lletrades quotidianes d'un grup de persones adultes. L'objecte d'estudi eren les pràctiques lletrades vernacles d'aquestes persones, i van constatar que revelaven un món complex d'interacció, cooperació i aprenentatge.

Les *pràctiques lletrades vernacles* s'emmarquen i s'originen en les activitats de la vida quotidiana, no estan regulades per les regles formals de les institucions, són espontànies i responen a objectius i motivacions personals. El fet que no estiguin regulades per les institucions ha fet que estiguin menys valorades. Tanmateix, explorar les pràctiques vernacles d'una persona o d'un grup pot aportar molta informació de caràcter sociocultural.

D'una banda, reflecteixen maneres d'actuar i de pensar relacionades amb l'ús del text escrit. De l'altra, mostren com les persones actuen construint xarxes personals motivades per l'intercanvi de coneixements i les relacions de cooperació. Si això seria

suficient per destacar el seu valor com a objecte d'estudi, cal afegir altres factors que les fan especialment interessants per a una recerca educativa:

- Constitueixen un entorn informal d'aprenentatge.
- Pel fet que estan poc regulades i sovint són pràctiques improvisades, són una font d'originalitat i de creativitat.
- Com que responen a objectius personals, són altament motivadores.
- Reflecteixen valors i requereixen aprenentatges relacionats amb moltes pràctiques acadèmiques.

Estudiar avui les pràctiques lletrades vernacles dels joves ens permet també explorar els hàbits de l'anomenada *generació digital* (Prensky 2001 i 2004), ja que es desenvolupen majoritàriament a la xarxa i constitueixen un exemple de comunicació mediatitzada per ordinador. Per tant, ens interessen també els estudis sobre la transformació de la comunicació escrita i el pas del suport paper a la pantalla (Kress 2003 i 2005), a més dels treballs que han estudiat l'ús que els joves fan de les tecnologies, com ara Gee, Prensky, Lanskshear i Knobel. Recentment, aquests autors s'han centrat especialment en les possibilitats dels videojocs com a entorn d'aprenentatge, però moltes de les seves apreciacions també es refereixen a les pràctiques de comunicació escrita dels adolescents a la xarxa.

Aquest estudi no vol restar al marge d'altres línies d'investigació que guien les recerques pedagògiques actuals, que només puc esmentar breument, ja que calia marcar uns límits lògics, tant en l'abast de la recerca com en la interpretació dels resultats. Entre altres àrees d'interès que hi tenen relació, destaco els treballs que reivindiquen la importància dels entorns informals d'aprenentatge, com reflecteix el títol d'un llibre molt interessant sobre l'aprenentatge informal de les matemàtiques de nens brasilers, *En la vida diez, en la escuela cero*, de Teresinha Carraher i altres.³

També vull citar els estudis humanistes sobre l'ètica i la convivència en l'entorn educatiu, que presten una atenció especial a la comunicació entre docents i estudiants. Les propostes de Max Van Manen⁴ han estat per a mi un marc i un horitzó; d'una banda, per la necessitat de valorar les experiències personals dels estudiants informants d'aquest treball, i de l'altra, en la relació que hi he pogut establir durant les entrevistes. Estic convençuda que la comunicació franca i respectuosa amb els aprenents és una eina imprescindible tant per a la recerca educativa com en l'exercici de l'activitat docent.

³ Carraher, Terezina; Carraher, David; Schliemann (1988), *Na vida diez, na escola zero*. Cortez Editora, Sao Paulo. Traduït a l'espanyol: *En la vida diez, en la escuela cero*. Siglo XXI. México. 1a edició: 1991, segona edició: 1995

⁴ Els llibres més coneguts de Max van Manen al nostre país són *El tacto en la enseñanza* (Paidós, 1998) i *El tono en la enseñanza* (Paidós, 2004). Web personal: <http://www.phenomenologyonline.com/max/>

Mètode de recerca

Els mètodes de recerca de caràcter etnogràfic i d'interpretació de dades qualitatives són l'opció general dels nous estudis sobre alfabetisme. L'observació d'activitats d'escriptura en els NEL pren sovint com a referent els conceptes d'*esdeveniment lletrat* (acció concreta) i *pràctica lletrada* (ús determinat, de caràcter social) explicats abans. S'entén que una pràctica lletrada és un concepte més ampli i cultural, relacionat amb una manera d'entendre i de fer llegint i escrivint en un context cultural. Així, doncs, segons els NEL, un recurs clau, tant metodològic com empíric, consisteix a observar els actes o esdeveniments lletrats per entendre les pràctiques lletrades d'una comunitat.

En aquest tipus d'estudi s'usen instruments de caràcter etnogràfic, com ara les entrevistes, la narració de vida, l'observació participant o l'anàlisi de les produccions orals i escrites d'individus o grups de persones. Aquests instruments es consideren especialment apropiats per recollir informacions sobre percepcions individuals, valors i creences, factors que esdevenen decisius tant en situacions de comunicació social com en processos d'aprenentatge. Els dos instruments principals d'aquest treball han estat l'entrevista personal i l'observació de textos.

Les entrevistes partien d'un guió inicial obert a fi que el noi o la noia entrevistada es pogués desinhibir fàcilment i adoptar un paper protagonista en la gestió de la conversa. El model d'entrevista usat és el que J. Wellington defineix com a *conversa amb objectiu definit* (Wellington, 2000), que no usa un qüestionari, sinó un guió flexible que pot variar d'una persona a l'altra i s'adapta a l'evolució del discurs. Es tracta més d'una entrevista *focalitzada* que no pas estructurada o semiestructurada. Wellington proposa l'observació reflexiva de la realitat en les recerques de tipus educatiu i oposa la validesa de la suma de subjectivitats davant del *mite de l'objectivitat*. Alguns recursos que proposa a fi que les entrevistes resultin reflexives són l'explicitació prèvia dels posicionament de les persones implicades respecte del tema (favorable, contrari, crític...), les preguntes obertes i les verificacions en forma de pregunta mirall. Aquest plantejament em va semblar útil i interessant per al meu treball i per al tipus d'entrevista que desitjava fer, que, en realitat, es va anar configurant de manera força espontània. A més, en algunes ocasions vaig posar en pràctica un altre recurs, la possibilitat de fer entrevistes per parelles, que Wellington aconsella especialment per als casos de nens i adolescents, com a estratègia perquè se sentin protegits i relaxats. En qualsevol cas, no em va costar gaire crear un clima de confiança en què els nois i les noies entrevistats se sentien desinhibits i fins i tot agosarats.

Vaig intentar adequar-me també a les condicions generals que se solen definir per als mètodes de recerca etnogràfica de tipus qualitatiu a fi de no distorsionar la realitat i l'objecte d'estudi: contextual, no obstructiva, longitudinal, col·laborativa i orgànica (Nunan 1992:52-90). Per això, les entrevistes amb els informants van ser generalment al centre educatiu, davant d'una pantalla, sense presència d'altres persones adultes i sempre voluntàries i amb coneixement de l'ús que es faria de les informacions.

De l'exploració dels espais personals a internet en vaig extreure una selecció de textos representativa d'usos i temes freqüents dels espais personals i de les comunicacions no sincròniques, tenint en compte que inclogués mostres de tots els informants. L'anàlisi tenia en compte la situació de comunicació com a unitat, és a dir post o

actualització completa, amb les imatges vinculades per tal d'identificar-ne el contingut temàtic, la intenció i els trets lingüístics més destacables.

Objectius

L'objectiu de la recerca és explorar les pràctiques lletrades vernacles que desenvolupen els adolescents mitjançant internet, fora de l'àmbit acadèmic o institucional. Es tracta d'observar, especialment, el seu comportament en l'elaboració de continguts per a la xarxa, les característiques dels textos que escriuen i la percepció que tenen d'aquesta activitat.

La recerca respon a la necessitat de conèixer la realitat dels aprenents, concretament els aspectes relacionats amb l'ús de l'entorn digital per a la creació de continguts escrits, com ara els seus interessos i la seva manera d'usar la xarxa per comunicar-se. Partim de la hipòtesi que els joves escriuen molt i sovint mitjançant internet, però desenvolupen aquestes activitats completament al marge de l'activitat acadèmica.

Aquest fi ha permès reunir un corpus d'entrevistes transcrits i una selecció de mostres de textos que pot aportar informacions més enllà del treball que ara presentem i que, per tant, queda a disposició de recerques posteriors de temes o mètodes similars.

Sens dubte, aquest tipus d'exploració pot aportar idees molt valuoses per cercar ponts entre les pràctiques escrites dels joves i la pràctica docent, a fi d'adequar-la als interessos i a les necessitats reals dels aprenents, en un context en què les competències escrites ja no es poden concebre al marge de l'entorn digital.

Plantejament inicial i límits de la recerca

L'estudi dels textos que elaboren i publiquen els adolescents mitjançant la xarxa té un interès pedagògic que s'estén més enllà de l'interès lingüístic, ja que mostra una part important de la realitat dels destinataris del sistema educatiu. I no es tracta d'una afició marginal, passatgera o anecdòtica, sinó d'una activitat de relació social habitual i creixent que requereix habilitats comunicatives i aprenentatges diversos. Amb l'exploració ens plantejàvem respondre preguntes com les següents:

Hàbits i pràctiques lletrades

Què escriuen els adolescents a internet? Com usen els mitjans que els ofereix la xarxa?
A qui s'adrecen i quin objectiu tenen els seus escrits digitals?

Produccions escrites

Com són els textos que escriuen a la xarxa? Quin tipus de text escriuen en cada espai? Quins trets té el seu llenguatge escrit?

Creences i actituds

Què els motiva a fer-ho, quina funció aconsegueixen les seves pràctiques lletrades extraacadèmiques?
Com les perceben?

Aprenentatge

Com han adquirit els coneixements tècnics per crear i compartir continguts digitals?
Quines estratègies usen per millorar coneixements i destreses en l'elaboració d'espais personals a internet?

Per tal de limitar el camp de recerca i l'abast de l'estudi, les observacions se centren en les pràctiques realitzades en espais personals propis a internet i, conseqüentment, en els missatges de certa permanència a la xarxa, és a dir els escrits de comunicació asincrònica. S'exclouen de l'estudi els usos d'eines i textos de comunicació sincrònica, com ara els missatges de mòbil o les converses en línia. Finalment, com que l'objectiu se centra a observar què escriuen els nois i les noies en àmbits no institucionals, tampoc no inclourem l'ús didàctic dels espais de la xarxa que puguin fer els joves entrevistats en alguna de les assignatures que cursen (*moodle* o altres tipus d'aula virtual, edublogs, wikis...), tot i que poden aparèixer esmentats en alguna entrevista en el moment d'opinar sobre la utilitat de les TIC.

L'elecció de la franja d'edat

L'elecció de l'edat dels nois i noies informants (14 i 15 anys) respon a diversos motius. En primer lloc, es tracta d'alumnes prou formats per escriure per iniciativa pròpia, amb competències escrites que haurien d'acostar-se als objectius curriculars finals de la secundària obligatòria. En segon lloc, es troben en una edat en què comencen a tenir prou autonomia de l'entorn familiar per decidir les activitats del seu temps lliure i les seves relacions socials. Però també hi ha un motiu directament lligat al tema de la recerca: responen al perfil del que s'ha anomenat la *generació digital* o *nadius digitals*.

Segons Marc Prensky, educador nord-americà especialista en TIC i videojocs, el segle XXI ha marcat una divisió entre dos tipus de persones segons el seu nivell de familiaritat amb la tecnologia i explica aquesta diferència fent un paral·lelisme amb el domini d'un idioma. Distingeix entre els nadius i els immigrants. Els *nadius digitals* han nascut envoltats d'aparells i de recursos tecnològics i, per tant, els dominen com qui parla la llengua pròpia, és a dir, de manera fluïda i sense accent. En canvi, els immigrants digitals hem nascut i hem estat educats en una època en què el text imprès era el mitjà prioritari i hem anat rebent les innovacions tecnològiques al llarg de la nostra vida, cosa que fa que ens hi haguem d'anar adaptant. En aquest procés d'adaptació, de vegades patim problemes d'integració i sovint mantenim l'accent del nostre origen analògic en la nostra relació amb l'entorn digital. Nadius i immigrants convivim i compartim l'entorn tecnològic, però els joves en fan un ús diferent que, segons Prensky es manifesta en tots els àmbits, en la manera de comunicar-se, de relacionar-se, d'aprendre i fins i tot de pensar (Prensky 2001 i 2004).

Els joves informants d'aquest treball van néixer l'any 1993 o el 1994; el 93 es pren com a punt d'inflexió en la diferència generacional que Prensky ha popularitzat amb la metàfora de l'oposició entre nadius i immigrants. La raó és que l'any 1993 el National Center for Supercomputing Applications d'Illinois va crear la versió beta 0.10 del Mosaic, considerat el primer navegador potencialment accessible al gran públic de la història d'internet, ja que permetia visualitzar pàgines web amb text i imatges. Mosaic va ser el detonant de la generalització de l'ús del correu electrònic, fins a aquell moment reservat a esferes militars o al món de les finances. Així doncs, podem considerar que els joves informants, estudiants de 3r o 4t de secundària durant el curs 2008-09, que viuen en un entorn urbà i són de classes socials mitjanes, representen prou bé la generació digital.

Prensky no és l'únic autor que ha dibuixat fronteres teòriques entre generacions i que ha proposat un nom específic per als protagonistes del futur. Don Tapscott, en el seu

llibre *Growing Up Digitals* (1997) denomina *generació net* o *generació N* (*Net generation*) els joves que han crescut amb un alt domini de les tecnologies i les comunicacions en xarxa i preconitza no tan sols que deixaran enrere la generació dels seus pares, sinó que seran responsables de canvis molt substancials en la cultura i l'economia mundials. Hi situa els joves que tenien entre 2 i 22 anys l'any 2000. Els joves entrevistats s'hi inclouen.

Perfil dels informants

El procés de recerca d'informants tenia la intenció de trobar joves de 14-15 anys que tinguessin un espai propi i actualitzat amb certa regularitat a internet. Vaig usar dos sistemes de localització d'informants: el primer, mitjançant visites programades a un centre educatiu determinat per cercar-hi voluntaris i, el segon, mitjançant la definició d'un perfil que va permetre detectar-ne directament a la xarxa o bé mitjançant la col·laboració d'altres docents de diversos centres.

La localització d'informants d'un mateix institut es va fer en dues fases. En la primera, vaig passar qüestionaris en quatre aules de 4t d'ESO, de l'IES Montilivi de Girona, amb la col·laboració de la tutoria. Aquest instrument va permetre detectar nois i noies amb hàbits que impliquessin elaborar algun tipus de contingut en espais personals d'internet, al marge de la seva activitat acadèmica.

Un cop detectat un grup força nombrós d'alumnes actius a la xarxa, la segona fase consistia a trobar-hi nois i noies que volguessin participar lliurement aportant informació i exemples sobre la seva activitat a internet. L'eina va ser un segon qüestionari obert, a manera de breu autoinforme, que els voluntaris i voluntàries havien d'enviar-me per correu electrònic. Aquest qüestionari obert els informava del tipus de col·laboració que s'esperava i de les condicions de respecte sobre la quantitat i el tipus d'informació que desitjaven aportar i sobre la confidencialitat de les seves dades.

Vaig usar aquest mateix qüestionari obert per al segon sistema de localització d'informants. Vaig adreçar-lo a alguns docents de secundària que s'havien interessat pel projecte perquè el fessin arribar a alumnes seus, si els constava que tenien alguna activitat regular a internet. Això em va permetre ampliar el grup i la diversitat de voluntaris i voluntàries informants. Paral·lelament, em vaig dedicar a cercar a la xarxa algun jove de la mateixa edat que fos usuari habitual d'un fòrum d'opinió a internet.

Per definir el grup d'informants a partir dels voluntaris, no vaig seguir cap criteri relacionat amb el tipus de pràctica, ni amb la qualitat o quantitat de la seva producció escrita a la xarxa. Va ser la disponibilitat real per ser entrevistats i el seu interès personal, a banda dels límits lògics de tota recerca basada en entrevistes, allò que em va portar a seleccionar 14 joves d'entre un conjunt força més ampli que havia respost el segon qüestionari.

Ambdós sistemes de cerca d'informants em van conduir a un conjunt d'estudiants que complien les característiques del perfil que havia definit per a la meva recerca:

- nois i noies nascuts l'any 1993 o el 1994,
- alumnes de 3r o 4t d'Educació Secundària Obligatòria,

- usuaris actius d'internet,
- que publiquen continguts a la xarxa amb certa regularitat
- i administren un espai personal propi a internet no relacionat amb l'activitat acadèmica.

Més tard vaig poder comprovar altres característiques comunes dels 14 estudiants d'ESO escollits:

- Pertanyen a classes mitjanes.
- Viuen en un entorn urbà.
- Són alumnes de centres públics d'Educació Secundària Obligatòria.
- No presenten dificultats específiques d'aprenentatge.

Instruments i fases de la recerca

Els principals instruments formals de recerca han estat els següents:

- Qüestionari inicial (prospecció inicial en un IES)
- Qüestionari obert (autoinforme)
- Entrevistes enregistrades i transcrites
- Observació dels espais personals dels informants
- Anàlisi d'una selecció de fragments

El mètode emprat per recollir dades qualitatives combina tres tipus d'instrument de caràcter etnogràfic:

- la redacció personal sobre algun aspecte de la vida personal
- l'entrevista enregistrada i transcrita
- l'anàlisi d'una mostra de textos publicats en espais personals de la xarxa

El procés de recollida d'informació s'ha desenvolupat en quatre fases:

1a fase: exploració general per a la identificació de voluntaris a l'IES Montilivi de Girona, mitjançant un qüestionari sobre els hàbits d'ús d'internet fora de l'activitat acadèmica.

2a fase: Qüestionari o guió obert (autoinforme d'uns 300 mots), que es va fer servir per convidar els alumnes que responien a un cert perfil d'usuari actiu amb espai propi a la xarxa a escriure sobre l'ús que fan d'internet. Aquest guió és el mateix que va servir perquè alguns docents col·laboradors d'altres llocs convidessin algun alumne seu a posar-se en contacte amb mi. A la segona part del guió podien escriure les URL dels seus espais personals i se'ls demanava permís per visitar-los.

3a fase: Delimitació del grup d'informants i calendari d'entrevistes. Realització d'entrevistes semiestructurades o converses amb objectiu predeterminat. Davant d'un ordinador amb connexió a internet, suggeria als estudiants que em mostressin els seus espais i m'expliquessin què hi feien habitualment. La durada de la conversa anava de 20 a 40 minuts; en alguns casos vam concertar un segon encontre.

4a fase: Exploració general dels espais a la xarxa dels informants. Observació i anàlisi d'una selecció de textos publicats a la xarxa pels informants. També s'hi inclouen algunes mostres d'escrits d'altres nois i noies rebuts pels informants al llibre de visites dels seus fotologs.

Corpus

El corpus està constituït pels materials següents:

- 106 qüestionaris d'exploració general, amb quatre preguntes de resposta múltiple sobre la freqüència de connexió a internet, els espais visitats, la participació activa en espais públics i la gestió d'un espai personal propi, a banda de les dades de contacte.
- 14 autoinformes seleccionats d'un conjunt dels redactats voluntàriament, amb una mitjana de 250 mots d'extensió, sense comptar les mostres de textos propis que hi aportaven.
- 19 transcripcions d'entrevistes de durada entre 25 min. i 40 min, realitzades a nois i noies davant d'un ordinador amb connexió a internet amb l'observació simultània dels espais personals.
- 4 transcripcions d'entrevistes a docents d'uns 30 minuts de durada, en una part de les quals se'ls mostraven exemples d'alguns espais a la xarxa pertanyents als informants.
- 2 transcripcions d'entrevistes a mares (sense exploració a internet), una de les quals va ser realitzada amb dues mares simultàniament (60 minuts).
- 40 mostres de textos seleccionades⁵ a la xarxa, d'un període definit (febrer i maig del 2009), pertanyents als espais personals dels nois i noies informants.

Aquests materials es presenten en diversos annexos distribuïts de la manera següent:

Annex 1: Qüestionaris 1 i 2 i selecció de fragments dels autoinformes

Annex 2: Transcripcions de les entrevistes

Annex 3: Mostres de textos comentades

NOTA:

Totes les persones que han col·laborat en la recerca, tant nois i noies com mares i docents, apareixen citades amb noms ficticis. Les seves dades personals i de contacte són confidencials. L'autora de l'estudi només les cediria a d'altres persones o institucions amb el consentiment individual de cada persona i dels tutors en cas que siguin menors.

⁵ Les pantalles que inclouen fotografies amb persones identificables només apareixen breument descrites.

Joves usuaris d'internet

El qüestionari inicial (veg. annex 1) tenia la funció de detectar joves usuaris actius d'espais de comunicació asincrònica a la xarxa. No obstant això, també va aportar algunes dades significatives sobre la freqüència amb què usen diversos instruments de comunicació i els espais personals a internet. Les graelles següents en mostren les principals. En destaquem l'ús gairebé diari de l'ordinador, els espais més visitats i els més usats per a la publicació de continguts propis.

Dades generals

Qüestionaris completats: 106.

Lloc: IES Montilivi, Girona

Data: setembre 2008

Freqüència de les activitats a internet

Diària o quasi diària	Tres cops setmana	Dos cops setmana	Rarament
87	8	7	4

Espais públics visitats

Youtube	Webs de jocs	Espais personals de companys o altres persones (Fotolog, myspace, facebook)	*Altres (webs, blogs, wikipedia, premsa digital...)
18	6	Fotolog, 36 Facebook, 2	52

Espais públics en què escriuen

msn-xats	Correu electrònic	Fotolog propi	Facebook o blog personal	Fòrums o llibres de visites	Continguts web
78	51	52 Compartit, 7 Abandonat, 23	5	De tant en tant, 28 Sovint, 12	3

Aquesta primera prospecció, tot i que no tenia cap afany de representació estadística ha permès comprovar alguns aspectes de la relació que els joves tenen amb internet. Per exemple, el 82% dels joves que van respondre el qüestionari naveguen o fan servir eines d'internet cada dia o pràcticament cada dia. El 73.5% dels enquestats usen *messenger* o algun tipus de xat i més del 50% tenen algun espai propi o compartit a la xarxa. Les característiques del qüestionari ens fan relativitzar algunes dades. Per exemple, aparentment molts tenen fotolog, propi però sembla que visitin els altres fotologs en menor proporció. La diferència pot ser ocasionada per la interpretació de la diferència entre "espai visitat", "espai propi" i "espai en què escrius", ja que l'entrada al fotolog propi permet accedir directament als espais de comentaris dels altres fotologs enllaçats.

Un altre fet destacable és que declaren usar més la missatgeria instantània o les converses en línia que no pas el correu electrònic. Durant el període de recollida d'autoinformes i en les entrevistes vaig tenir oportunitat de comprovar que aquesta diferència és encara més marcada, i que tenir adreça de correu electrònic no implica usar aquest mitjà: molts estudiants reconeixien que no obrien gaire el seu correu. Els meus correus quedaven sovint sense resposta i, quan els informants m'enviaven un correu per fer-me arribar algun document adjunt, ho feien sovint sense cap text de presentació; això em va fer intuir que devien usar el correu per a trameses de documents més que no pas per comunicar-se per escrit.

Finalment, cal constatar que els espais en què naveguen els joves són força variats: youtube, webs relacionats amb jocs i fotologs de companys o altres persones... (tan sols hem situat al quadre els més esmentats). Entre els altres webs citats n'hi ha de temàtica variada, com ara esports (tant portals informatius com webs de clubs), música, còmics, traductors, espais de TV... Contrastant amb aquesta diversitat de destinacions d'internauta, hi ha molt pocs espais escollits per incloure-hi continguts personals: fotolog destaca amb diferència com l'espai més usat per aquests adolescents, seguit del blog personal o de grup. Durant els mesos que va durar la recerca, alguns estudiants van anar obrint espais a facebook, la xarxa social que aleshores anava cobrant més popularitat. Ara bé, també vaig poder comprovar que la dotzena d'enquestats que ho havia fet no havia abandonat el seu fotolog i no usava facebook per escriure, sinó per a d'altres funcions, especialment respondre tests de tipus lúdic.

Espais adolescents al web 2.0

Detectar un grup de joves amb una activitat regular a la xarxa que signifiqui elaborar i publicar escrits d'una certa permanència ha aportat molta informació sobre els espais d'internet més usats pels més joves i l'ús que en solen fer.

El quadre següent presenta, a mode de síntesi, el tipus d'espai i de pràctica lletrada habitual dels 14 informants escollits. Aquesta informació general ajudarà a emmarcar altres dades recollides de tipus més qualitatiu i subjectiu que s'exposaran més endavant.

Informants⁶

Grup procedent del mateix centre educatiu

Nom	Espais	Observacions sobre l'activitat lletrada
Alba	Fotolog personal (des d'agost de 2007)	Molt interessada per la qualitat de les fotografies: bons enquadraments, il·luminació estudiada i alguns trucs d'edició. Al peu hi posa: frases molt breus en català, títols o fragments de cançons en castellà i en anglès, i sovint també enllaços a youtube per poder sentir i veure la cançó en concert. Ella creu que amb el títol d'una cançó convida els visitants a buscar-la i

⁶ Només s'indiquen els vincles dels espais que tenen intenció de divulgar continguts. D'acord amb les normes del Departament d'Educació, per tal de mantenir la confidencialitat en la identitat dels joves menors d'edat, no consten les URL de fotolog, ja que podrien conduir a identificar-los. A més, aquest estudi no fa necessari mostrar continguts caràcter íntim i personal que els nois i noies han confiat voluntàriament a l'autora del treball.

		escoltar-la per ambientar la fotografia.
Alícia	Fotolog personal (des d'octubre de 2007) Facebook, Fotolog compartit des del 2006 (amigues) Blog compartit (esplai), fins al desembre de 2008.	Textos molt variats: frases i paràgrafs en català de to afectiu, lletres de cançons en català, anglès i castellà. Algunes cançons són molt llargues (Hip Hop). Algun cop, enllaços a youtube. Entre 4 i 10 actualitzacions mensuals. Fotos variades, amb certa intenció estètica.
Arantxa	Fotolog (del juny 2007) Facebook	Fa servir <i>msn</i> i visita els seus espais diàriament, però hi passa més hores els caps de setmana. Als peus de foto sol escriure-hi frases curtes en català, anglès i castellà; sovint són extretes de cançons. Actualitza molt sovint (16-24 cops al mes). Escriu sovint comentaris en els fotologs que visita.
Biel	Web d'un club esportiu local (nov. 2008) + Blog del club http://www.cbsalt.blogspot.com/ Blog i fòrum del club de bàsquet http://cbsaltv.blogspot.com/ http://forumcbsaltv.foroactivo.net/ Fotolog (març 2008) Facebook (desembre 2008)	Visita habitualment webs i fòrums de clubs esportius. Setmanalment, s'encarrega d'introduir i revisar continguts del blog del seu club. A més, administra personalment un blog temàtic del seu equip de bàsquet, del mateix club, en col·laboració amb l'entrenador. Té fotolog, però no l'actualitza gaire (2-3 fotos/mes). Està emigrant a facebook.
Jacob	Fotolog (febrer 2008) Fòrum d'hoquei	Visita sovint altres fotologs i especialment un fòrum d'hoquei, però no sol participar-hi. És poc regular al seu fotolog (4 - 6 fotos al mes, d'amics i motos). De vegades li actualitzen les amigues, però també hi escriu textos propis de 6-10 ratlles amb mostres d'afecte cap a les amistats més pròximes.
Jordi	Fotolog (des de set 2008)	El primer fotolog li va fer una amiga, però el va abandonar aviat. L'actual també li ha obert una amiga. Al principi no feia fotos, les demanava a altres persones perquè ell no tenia càmera, i escrivia els comentaris. Escriu textos variats sota les fotos, alguns força llargs. Comparteix la contrasenya amb la seva xicota i tots dos s'intercanvien la feina d'actualitzar: la seva relació amorosa és el tema principal de fotos i comentaris.
Mar	Fotolog (març 2008) Facebook (febrer 2009)	Publica fotografies molt estudiades, molt estètiques i lligades a textos brevíssims escrits en castellà al peu. Són frases soltes, força elaborades, i fragments de poemes seus. Interessada en la creació literària, especialment poesia. Al fotolog no hi posa poemes complets, perquè vol publicar-los o presentar-los a concursos.
Mireia	Fotolog durant tres anys (l'actual, des de l'agost de 2007)	Molt interessada en la creació literària, assisteix a tallers d'escriptura. Va començar amb un fotolog de grup. En té un d'individual des de fa dos anys. Abans era molt activa. Ara actualitza poc, però el fa servir per als seus propis escrits literaris. Poden tenir

		una extensió de 400 mots. No admet comentaris al llibre de visites.
Mònica	Fotolog (maig 2008)	Molt activa (mitjana de 20 actualitzacions mensuals). Interessada en la fotografia artística. Totes les fotos que publica tenen indicis d'haver estat molt pensades i elaborades. Manipula l'edició de moltes imatges que publica i ho fa també per a les amistats. Els textos que escriu són breus, sovint d'una sola frase o fragments de cançons. És molt activa visitant i comentant altres fotologs.
Núria	Fotolog (des de febrer 2008) (N'ha tingut dos en el curs 2008-09) Al primer actualitzava de 10 a 20 vegades al mes. Al segon, la mitjana és de 6-7 cops.	Escriu sempre un parell o tres de ratlles al peu de les seves fotos, generalment en castellà. Són frases seves o cercades en webs com ara www.proverbial.net . Ella, sola o acompanyada, és el principal tema de les imatges. Comenta sovint els fotologs de les amistats.

Informants de centres diversos

Anaïs	Fotolog personal (set. 2006) Fotolog compartit amb un grup Fotolog temàtic especialitzat en hip hop (concerts, vestits, grafitti...) compartit amb una amiga.	Les fotos de tots els seus fotologs estan relacionades amb la seva principal afició (rap, hip hop, grafitti...) i hi és molt important l'estètica que s'hi relaciona. Actualitza al voltant d'una dotzena de cops al mes. Els textos que acompanyen les fotos solen ser fragments de cançons, en castellà i en anglès; alguna frase en francès. Rep i fa comentaris en català, però no l'usa en els textos de les fotos.
Kioker	Blog personal temàtic (set. 2006) http://www.todomisterio.blogspot.com/ Web temàtic de manga i anime (jul. 2007) http://manganime.foroes.net/manganime-fansub-c1/	Va aprendre a fer anar l'ordinador cap als 3 anys amb l'ajuda d'un germà més gran que ja no viu amb la família. Ha obert fins a tres blocs personals temàtics. Actualment en té un sobre temes de parapsicologia i administra un web sobre manga i anime. Es tracta d'un web molt complex, amb espais per descarregar sèries i cançons, fòrums de debat, convocatòries... Es dedica a traduir sèries manga del japonès al castellà i a escriure'n els subtítols. Domina llenguatges de programació i sap força japonès. Quan té dificultats per traduir, fa servir traductors de la xarxa.
Mila	Bloc personal (literatura creativa) Fòrum de lectors Facebook	Està molt familiaritzada amb les noves tecnologies i és una gran lectora de llibres. Participa activament en un fòrum de lectors, Quellegeixes.cat , on ha estat seleccionada per moderar fòrums de

		debat espais dedicats a una lectura predefinida. També participa activament en les trobades i en les activitats de bookcrossing que s'hi convoquen. Escriu textos de creació literària i en publica alguns en un bloc personal.
Pere	Web del club de tennis (del 2007) Blog personal temàtic especialitzat en música (des de juny 2008) http://musicacatalunya.blogspot.com/	Col·labora aportant i revisant continguts al web del seu club de tennis. El seu blog sobre música inclou imatges, vídeos d'actuacions, convocatòries i comentaris de concerts, un mini-xat, lletres de cançons i tabulatures per tocar guitarra (instrument que estudia). Des de finals del 2008, té un col·laborador voluntari que l'ajuda a incloure continguts (s'entenen força bé, però no es coneixen personalment.)

A continuació relacionem els espais on escriuen els informants amb el nombre d'informants que manifesten usar-lo de manera habitual. Aquestes dades s'han extret dels autoinformes (redacció personal de 200 a 300 mots sobre les pràctiques habituals a internet), que cal situar temporalment entre octubre i novembre de 2008 i de les informacions aportades durant les entrevistes. És molt probable que posteriorment hi hagi hagut canvis, com ara certes migracions cap a facebook, que no comentarem perquè les característiques d'aquest treball requerien limitar el període de recollida de dades.

Fotolog	Fotolog temàtic	Blog	Web	Facebook
11	1	4	3	5

Hem escollit un fragment d'un autoinforme que il·lustra molt bé la familiaritat que els joves d'aquesta edat tenen amb l'entorn electrònic i com en fan un ús quotidià.

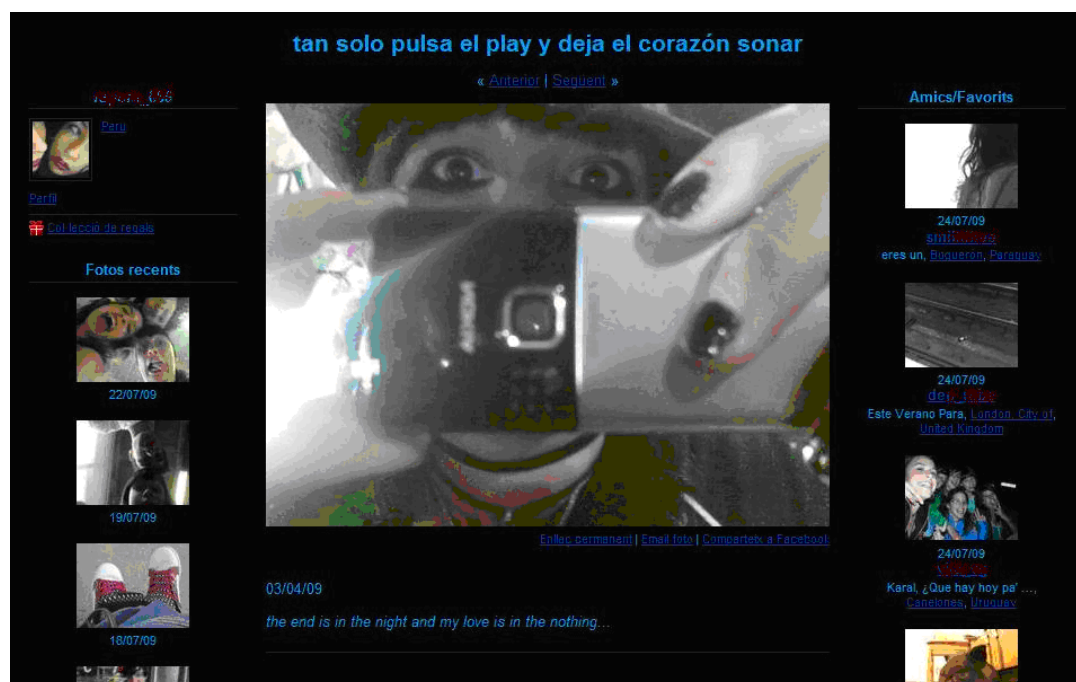
Ara no sabria dir exactament quan vaig començar a navegar per internet. Suposo que de bastant petita i vaig anar augmentant progressivament les hores i l'autonomia. Recordo que a primer de primària teníem una assignatura d'informàtica a l'escola (Scuola Italiana Maria Montessori). En aquell moment vaig obrir el meu correu, que vaig començar a utilitzar freqüentment per escriure a la meva família, que viu a l'Argentina. Després, fa uns quatre o cinc anys em van comprar un ordinador propi, amb la qual cosa vaig tenir molta més autonomia i vaig començar a passar molt de temps navegant. Durant la setmana puc estar fàcilment 15 hores navegant per internet, o potser encara més, tot i que una bona part es deu als treballs escolar, que baso moltes vegades en petites recerques que faig per internet (incloent diferents diccionaris, una calculadora, o programes per escoltar música). No tinc cap tipus de control patern sobre quant i que cerco per internet, tot i que crec que em regulo prou bé. Tot i que pot semblar que estic moltes hores a Internet, has de pensar que puc estar llegint i escoltant música per internet, o estar fent un treball en grup a través de xats instantanis com ara el facebook o el msn. Quan obro l'ordinador tinc un petit ordre de webs per visitar. Començo amb els meus diferents correus, poso música, després passo pel facebook, i finalment obro el quellegeixes, que com ja saps és un fòrum obert sobre lectura i altres passatemps. La veritat és que internet és per a mi un medi per a fer una infinitat de coses.

Mila

Fotologs

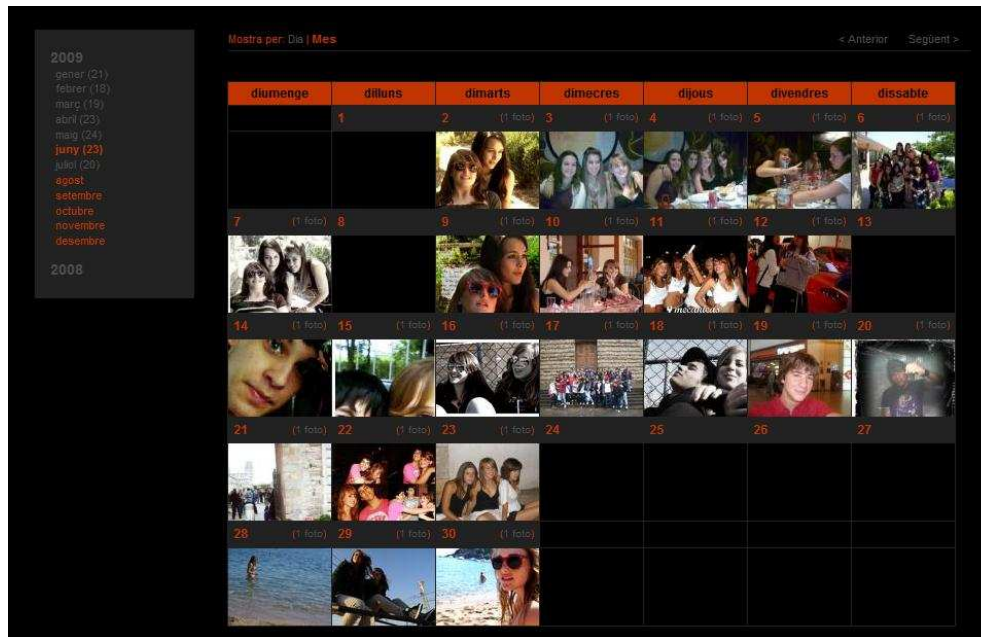
Fotolog destaca com l'espai més popular entre els joves de 12 a 16 anys, especialment les noies (11 dels 14 informants en tenen). Es tracta d'un tipus bloc públic pensat originalment per a afeccionats a la fotografia. N'hi ha una versió gratuïta que permet obrir una pàgina personal on es pot "penjar" una fotografia diària, escriure-hi un títol de capçalera i un comentari al peu d'extensió indefinida. Els adolescents solen escriure-hi frases soltes, petites reflexions o anècdotes relacionades amb la fotografia o les persones que hi surten. Molt sovint es tracta de poemes, fragments de cançons i fins i tot vincles que enllacen a música i vídeos. A continuació, els visitants (només si són també usuaris de fotolog.com) poden anar-hi afegint comentaris, a mode de "llibre de visites". En aquest apartat, sol haver-hi comentaris sobre la fotografia o sobre el peu que hi ha inclòs la persona titular de la pàgina, però també hi apareixen comentaris informals i personals no relacionats amb el contingut de la pàgina⁷.

A la pantalla, la foto del dia ocupa un lloc central, amb el comentari del titular de l'espai al peu, seguit dels comentaris dels visitants; cada comentari va precedit del nom de l'usuari de fotolog que ha fet l'entrada. Al marge esquerre hi ha un índex de les fotografies anteriors, amb la possibilitat de retrocedir per conjunts mensuals. Les fotografies del marge dret són enllaços al fotolog d'altres usuaris que el titular ha escollit com a preferits. El titular pot convidar els amics a la seva llista de preferits i sol·licitar afegir-se a d'altres. Vegem l'aspecte de la pantalla diària:

El menú de l'esquerra permet anar a les pantalles mensuals. Una pantalla mensual ens aporta informació sobre el tipus de fotografia i la regularitat d'un usuari, ja que mostra les imatges en un format de calendari. Cal clicar a cada imatge per llegir-ne els textos vinculats; cada imatge permet accedir a l'anterior i a la següent.

⁷ Per a una informació més completa i comentada dels espais que permeten compartir fotografies, vegeu Lankshear i Knobel, 2006: 97-101

Els temes de les imatges publicades es poden dividir en dos grans grups, un de molt freqüent, que podem anomenar “reportatge de vida personal” i, un altre amb fotos que tenen clarament una intencionalitat estètica. Els joves poden usar un o altre tipus de contingut fotogràfic i, en alguns casos, combinar-los de manera aleatòria.

Mira aquesta d'aquí és de l'estiu que vaig anar a Anglaterra, després poso fotos de cantants que m'agraden, coses que van passar, com aquí que va nevar, paisatges, aniversaris, més paisatges, les meves amigues, la festa de cap d'any, algun muntatge amb cares repetides...

Arantxa

Entre les imatges del primer grup solem trobar-hi el o la protagonista en diversos llocs (habitació, carrer, lloc de vacances...), sol o acompanyat (amic, parella, colla, equip esportiu...), o un amic o amiga sola, especialment si volen dedicar-li el comentari. També hi són freqüents les fotos d'excursions, festes i sortides. Sovint es tracta de fotografies fetes davant del mirall o amb el disparador automàtic.

Això és del dia de l'excursió que tota l'estona cantàvem aquesta cançó, vam anar al museu de la ciència. Quan fem coses així sempre pengem fotos.

Arantxa

Entre les fotos més artístiques, hi trobem molts plans de detall (ull, llavis, boca somrient, cabells, bambes de cordons...), paisatges naturals, postes de sol i paisatges urbans amb enquadraments força meditats. És fàcil comprovar que moltes d'aquestes fotografies han estat manipulades amb un programa d'edició. No és d'estranyar, doncs, que algunes informants demostrin clarament estar més interessades per les imatges que pels escrits del seu fotolog:

Sí, m'agrada molt tirar fotos i retocar-les. Totes les fotos que penjo estan retocades amb el Photoshop. M'hi passo hores retocant.

...des del principi que només poso fotos i alguna cosa més. És que no sóc gaire d'escriure, jo. A mi m'agrada molt escoltar música i per això penjo lletres de cançons.

Mònica

Troblem una certa relació entre el tema de la imatge i els comentaris. Les fotos del primer grup (reportatge personal) solen anar acompanyades de comentaris informals (sobre l'amic, l'excursió...) i comentaris subjectius (expressió de sentiments o d'estats d'ànim). Els textos de les fotografies més artístiques solen ser més estètics i, en general, molt breus: frases poètiques, fragments de poemes, fragments de cançons i fins i tot vincles a cançons accessibles per mitjà de youtube.

Hi ha tota una sèrie d'indicis del protocol de la relació entre els usuaris de fotolog: ser comentat (de vegades només saludat) indica un cert nivell de relació; col·locar a la llista de preferits (amb enllaç directe sobre la portada minimitzada) revela un vincle molt més estret. Hi ha argot específic i expressions col·loquials que corresponen a aquestes accions. Per exemple, al llibre de visites d'un fotolog podem llegir: *Un petó i vas a effes*⁸, en què l'autora comunica a la titular que serà inclosa en la seva llista particular de preferits.

Així, doncs, observar un fotolog pot suposar també descobrir la xarxa d'amistats del o de la titular, si més no, la xarxa d'amistats que usa fotolog. Si en explorar entre els vincles preferits anem a parar sis o set vegades als mateixos fotologs, ens adonarem que hi ha molts casos d'interseccions i fins i tot algunes xarxes de relació gairebé "concèntriques". També es poden seguir aquests fils obrint els vincles dels autors dels comentaris d'un llibre de visites, que solen consistir en frases breus lloant la foto, el text o la persona titular del fotolog o, simplement, en salutacions o expressions d'afecte com a prova de la visita⁹, ja que cada comentari enllaça amb el fotolog de l'autor o autora.

Blogs i webs personals

Els altres espais usats pels nois i noies entrevistats, tot i tenir una freqüència més baixa, són també molt significatius pel que fa a la comunicació escrita. Es tracta dels weblogs o simplement blogs, que permeten als usuaris publicar continguts i actualitzar-los periòdicament mitjançant eines senzilles d'edició, generalment sense cap tipus de cost econòmic. Els blogs han esdevingut molt populars i es fan servir per a propòsits molt diversos. Quant a l'ús que n'observem entre els joves entrevistats, en podem distingir dos grans tipus: el blog col·lectiu, en què el noi o la noia comparteixen la introducció de continguts amb altres persones, i els de tipus personal¹⁰. La informació que inclouen pot ser diversa, però sovint sol girar al voltant d'un tema, com és el cas dels que hem trobat en el nostre grup d'informants.

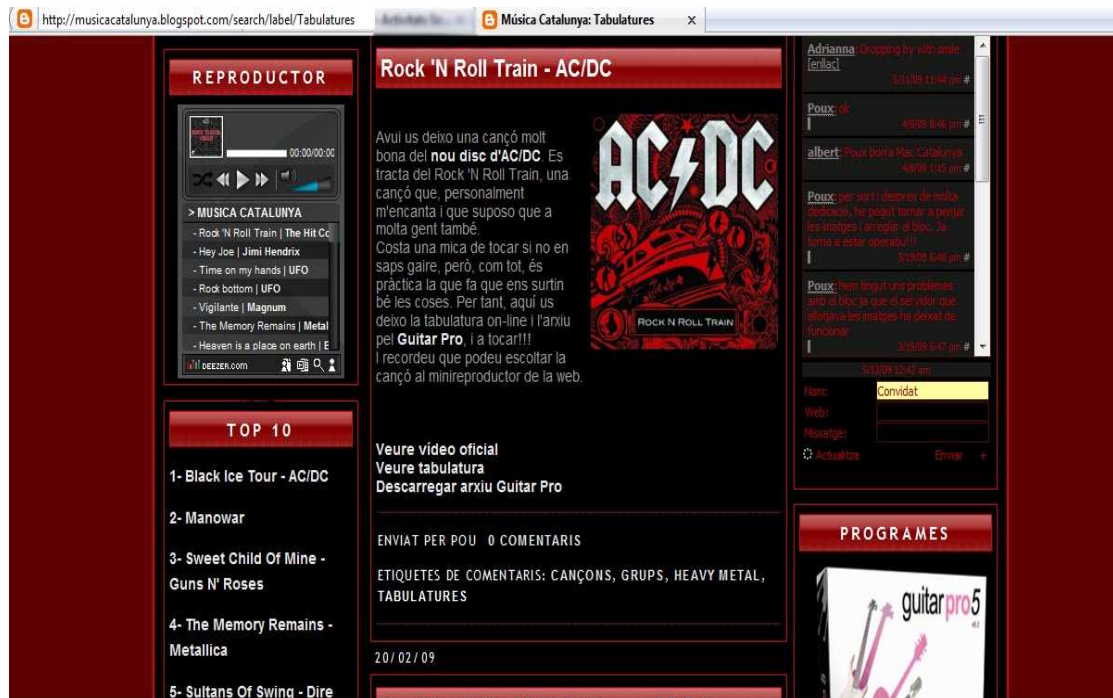
Com a exemples d'espai col·lectiu, tenim el blog de l'esplai d'Alícia o els de clubs esportius; de bàsquet, en el cas de Biel i de tennis, en el cas de Pere. L'esplai d'Alícia fa servir el blog com a recull de l'activitat de la seva agrupació, amb mostres de representacions teatrals i fotografies de grup, incloses les del rodatge d'un vídeo fet en equip. Mila reuneix en un blog personal textos de creació pròpia, alguns dels quals ha presentat als concursos literaris del seu institut, il·lustrats amb alguna fotografia.

⁸ Effes: favoritos.

⁹ L'annex 3 conté algunes mostres de llibres de visita d'un fotolog.

¹⁰ Per a una tipologia molt completa de weblogs, vegeu Lankshear i Knobel, 2006: 143

El cas de Pere mereix una menció especial. A més de responsabilitzar-se dels continguts del seu club de tennis, administra un blog temàtic en català sobre música que constitueix una mostra clara de les possibilitats d'edició multimodal que ofereix aquest tipus d'espai, ja que les informacions sobre grups i concerts solen incloure fotos del grup, audicions, enllaços a Youtube, lletres de cançons i fins i tot partitures per tocar-les amb guitarra. Vegem-ne una pantalla on mostra una varietat de vincles:

<http://musicacatalunya.blogspot.com/>

La part central de la pantalla l'ocupa el text de l'actualització, que conté mots actius a l'interior i vincles al peu (un vídeo, la tabulatura per tocar la cançó en guitarra i l'arxiu de GuitarPro). A l'esquerra hi ha un programa reproductor que permet escoltar cançons i la selecció dels post més visitats del blog, també amb vincles actius. A la dreta hi ha diversos enllaços a espais externs (un concurs de blogs en català, el web del programa GuitarPro) o interns (l'espai de seguiment i un minixat i el vincle de subscripció).

Els tres espais personals de Kioker són també força complexos, especialment el seu web dedicat al còmic manga, entre els vincles dels quals s'hi poden trobar jocs d'ordinador i sèries senceres de versions *anime* de còmics japonesos, inclosos programes informàtics per fer més ràpides les descàrregues. A més, els visitants que s'hi inscriuen com a usuaris poden tenir certs avantatges, com ara estalviar-se els flaixos publicitaris i les pantalles emergents que solen incorporar els espais d'ús gratuït.

<http://manganime.foroes.net/>

El disseny complex i acurat de l'espai deixa veure molt clar que l'objectiu és veure i col·leccionar sèries japoneses d'animació i els textos dels post periòdics informen sobre novetats dels productes relacionats amb aquesta afició. Imaginem un públic restringit i expert, només de llegir-ne unes ratlles, ja que són plenes de vocabulari específic¹¹.

És curiós constatar que els tres informants que administren blogs temàtics no són usuaris de fotolog i en tenen una visió força negativa:

Per mi ficar fotos personals en un espai web que pot visitar tothom... mira... no em diu res i que la gent et vagi ficant els comentaris aquells... Si et volen dir algo tenen el correu o el messenger o el telèfon. I per dir aquelles 'xorrades'...

Pere

L'observació comparativa dels espais també revela que hi ha una relació entre nivell d'expertesa i l'espai personal. Sens dubte els usuaris de fotolog no són tan destres i poden mantenir-lo durant molt temps sense ampliar-ne les possibilitats, llevat del progrés en l'elecció de les fotografies i la manipulació de les imatges, que també és fàcil de comprovar. Els blogs i els webs, en canvi, ofereixen un ventall amplíssim de possibilitats d'edició i d'incorporació de continguts.

Però no és només una qüestió relacionada amb la versatilitat de l'espai. Potser som davant d'un altre indicatiu de creació de xarxes personals diferents. Pere i Mila, per

¹¹ Alguns exemples d'aquests termes amb el seu significat:

Anime: Gènere d'animació japonesa, sovint basat en alguna sèrie "manga". **Cosplay:** (contracció de les paraules en anglès *costume*, "vestit", i *play*, "joc"), afició japonesa consistent a disfressar-se d'un personatge de manga, anime o videojoc.

Fansub: Forma curta de "fan subtitled"; s'anomena així la còpia d'una pel·lícula estrangera, programa de televisió (sovint del gènere anime) o manga que ha estat subtitulat per admiradors en la seva llengua nativa. Això es fa per proporcionar sèries no disponibles en un idioma determinat. **Manga:** Gènere de còmic japonès. **Shojo:** Tipus de manga adreçat a noies, que també pot interessar els nois. El mot significa "noia jove". **Shonen:** Gènere de manga destinat a un públic jove, habitualment nois, a vegades per a nens i nenes petits.

exemple, no visiten fotologs; Pere visita molts altres blogs i Mila participa en fòrums de lectura. Alhora, sabem que els usuaris de fotolog visiten a diari altres fotologs; si visiten altres tipus d'espai, ho fan per interessos concrets i de manera menys regular (blogs i fòrums d'esports i de grups musicals, racocatala, joescric.com...).

En l'exploració general dels espais personals podem observar algunes diferències i algunes regularitats en la gestió dels seus espais personals. El següent quadre en fa una síntesi:

Iniciats abans dels 12 anys	9	Anaïs, Alícia, Kioker, Mila, Mònica, Mireia, Núria, Alba, Biel.
Diversos espais simultanis	7	Arantxa, Alícia, Biel, Mila, Kioker, Jacob, Anaïs.
Espais compartits	6	Anaïs, Pere, Jacob, Biel, Alícia, Jordi.
Escrts sempre molt curts	3	Mar, Arantxa, Alba.
Interès per l'escriptura literària	4	Mireia, Mar, Mila.
Especial interès per la qualitat de les imatges	5	Mònica, Mar, Arantxa, Alba, Alícia.
Exclusivament català	2	Pere, Biel
Exclusivament castellà	1	Kioker
Diverses llengües (cat, es, en)	11	La resta

Relació personal amb la xarxa

Sabem que els nadius digitals fan servir diàriament telèfons mòbils, consoles, mp4, ipod, càmeres digitals... Estan acostumats a manejar arxius electrònics amb dispositius USB i a comunicar-se mitjançant correu electrònic i messenger. A més, passen hores navegant per la xarxa cercant músiques, imatges i textos que els interessin per alguna raó. Però molts no es limiten a rebre i consumir, sinó que han adoptat el paper actiu que el web 2.0 afavoreix i han començat a elaborar textos, a escriure en espais públics de la xarxa i a obrir els seus espais personals propis. Els informants d'aquest treball pertanyen a aquest gran grup d'usuaris de la xarxa que elaboren continguts propis per compartir-los amb altres persones. Volem completar aquest apartat amb algunes observacions sobre la seva conducta en tant que usuaris de la xarxa.

Dedicació

Els autoinformes aporten dades sobre l'activitat habitual d'aquests 14 nois i noies que demostren que internet forma part de la seva vida quotidiana. Associen les noves tecnologies a l'oci i al temps lliure, i la seva activitat, com quelcom separat dels estudis. Generalment, pares i mares posen límit al temps de dedicació, però en els casos observats no ens consta cap situació en què limitin o censurin les activitats concretes dels seus fills davant la pantalla.

Vaig començar a fer servir Internet com una eina de comunicació, farà uns cinc anys, a sisè de primària. Normalment, entre setmana no m'hi passo gaire estona, perquè entre l'institut, els deures i les extraescolars, no tinc temps. Entre setmana em connecto, per mirar el facebook i algun fotolog. Als caps de setmana és quan passo més temps davant la pantalla. M'hi puc estar d'una hora a tres. Fins que al final els meus pares em diuen que deixi estar l'ordinador.

Alícia

...Jo la veritat es que faig el meu ús d'Internet i no em controlen gaire (només quan es tard i he de marxar a dormir).

Jacob

Multitasca

Precisar les hores de connexió dels joves a la xarxa és prou difícil, si tenim en compte la capacitat que demostren de desenvolupar diverses tasques simultàniament. Sol anomenar-se *multitasca* la capacitat de processar informacions en paral·lel que demostren moltes activitats quotidianes dels adolescents. Com a exemple, llegim aquest comentari de Biel.

Ui!! Em sembla que fa molt que tinc Internet, no m'enrecordo quan, perquè el va demanar el meu germà i jo era molt petit, però fins ara de més gran, 11 o 12 anys, no n'he fet un ús diari. Hores per setmana... Jo el tinc engegat tota la tarda, per si em van arribant correus, per si he de consultar alguna cosa... Els meus pares només em vigilen que a l'hora d'anar a sopar sigui a sopar i que encara que estigui escoltant música, a internet doncs fagi els deures... Els espais que visito més són el blog del meu equip, el hotmail, la pàgina girona-acb, la pàgina del St Josep, principalment pàgines d'esport.

Biel

Cooperació

En aquests comentaris en què descriuen la seva activitat a internet, descobrim que és freqüent que comparteixin els seus espais. És habitual que el titular d'un fotolog comparteixi la contrasenya o la cedeixi temporalment perquè una altra persona pugui accedir-hi i substituir-lo en l'elaboració d'una pàgina diària, com és el cas de Jacob, que cedeix la contrasenya a algunes amigues.

J. Aquesta no l'he posat jo.

G. Però ets tu.

J. Sí.

G. Tu li has donat l'adreça a l'Imma?

J. Sí, l'adreça i la contrasenya, perquè s'ha de posar una contrasenya i aquesta em sembla que també l'ha escrit ella.

G. Ja ho veig, és un text bastant llarg, unes vint ratlles. I com ho feu tot això? A qui decideixes donar-li la contrasenya?

J. Perquè me'n fio. No els hi dono pas a tothom, perquè... que no passi res, perquè després el responsable sóc jo.

Sovint també trobem situacions en què els continguts s'elaboren en col·laboració.

Vaig començar als 10 anys (més o menys). Entro uns 3 cops per setmana. El que faig, principalment, és connectar-me al messenger. Uso el youtube per posar música, o sino el pen que el conecto a l'ordinador. Renovo el meu fotolog personal (flog/rapera...) amb una foto que m'agradi i un text que acostuma a ser una cançó que expliqui el que sento en el moment. Després renovo un altre que tinc compartit amb una amiga sobre informacions de HipHop, concursos, concerts, etc., (flog/..._hiphop08), amb les dades del que vulgui fer públic, si no el renovo jo el renova la meua amiga. Per estar al corrent de totes les informacions interessants pel fotolog entro a dos webs que estan molt al corrent de tot. Molt poc faig algun comentari d'algun altre fotolog.

Anaïs

A l'entrevista amb Anaïs vaig comprovar que la manera de d'organitzar-se per gestionar un espai compartit era força espontània.

G: Quan us poseu d'acord, com en aquesta ocasió, per fer un espai compartit, què feu? Us doneu la contrasenya? Us distribuïu la feina? Com ho feu?

A: Algú l'obre, aquesta feina amb cinc minuts i ja està fet. Llavors la contrasenya es passa a tothom qui vulguin o del grup i després renova qui l'ha creat, suposo.

G: Espontàniament.

A: Sí

G: Perquè és clar, es pot posar una foto diària i, per tant, qui arriba aquell dia si no n'hi ha en pot posar.

A: Exacte.

En alguns casos, les relacions de col·laboració poden arribar a nivells molt adults i a establir-se amb altres espais de persones o empreses desconegudes. Per exemple, Kioker explica en l'entrevista que té acords amb altres webs per donar-se a conèixer i obre vincles per animar possibles visitants a col·laborar amb ell en la seva tasca de traducció de subtítols de sèries manga.

K. Aquí tinc un opening que poso cada mes.

G. Què és, un vídeo d'alguna sèrie? És com un tràiler? (sona música)

K. Una cançó del principi de la sèrie. Aquí tinc els afiliats, que són altres webs, que tinc un acord amb elles, que a canvi que posin el meu banner, jo poso el seu. I això és perquè ens ajudin a subtitular, si algú es vol unir, per temporitzar o coses d'aquestes... Aquí tinc les regles que han de seguir si volen...

G. Si volen participar, ajudar-te a traduir... que posin el seu correu...

Aprentatge

Com a ensenyants, ens interessa especialment observar i comprendre les estratègies d'aprenentatge que fan servir aquests nois i noies per arribar a gestionar espais propis i aprofitar els recursos que ofereix cada tipus d'espai per crear i difondre continguts.

Segons David Barton les pràctiques vernacles que s'usen informalment fora dels contextos institucionals, també s'aprenen de manera informal, i no sempre de la mateixa manera. Les destreses s'adquireixen mitjançant la participació activa i amb la interacció de grups que guarden afinitat (Barton 1998). Les entrevistes ens han aportat dades que confirmen aquesta hipòtesi: amics que ajuden el primer cop, feines compartides, intercanvi i relació amb un expert (tot i que es tracti d'un rol no fixat o intercanviable).

A finals de 1r d'ESO tothom en tenia i jo no sabia com s'havia de fer per tenir-ne un, i li vaig demanar a l'Arantxa que me'l fes, i me'l va renovar ella per primer cop i mira ara estic enganxada.
Mònica

També és habitual que els joves posin en pràctica estratègies d'autoaprenentatge, bàsicament de dos tipus: assaig i error i consultes a fonts d'informació relacionades amb l'espai (blogspot, fotolog...). La globusfera és plena de recursos al servei dels navegants, com ara els tutorials i els fòrums. Biel els fa servir de manera habitual:

G. I on has après a posar tot això en un bloc?

B. Una mica jo sol i també en una pàgina web on hi ha coses pel blog i pàgines web i m'hi vaig subscriure.

G. O sigui, tu t'has apuntat a una llista de distribució que envia informació sobre maneres d'actualitzar blogs i ficar-hi coses noves.

B. Per exemple tu fiques 'això vull ficar-ho en el blog' i ja t'ho fica i llavors només has de seleccionar on ho vols en el teu blog.
G. I això ho has anat fent tu de manera espontània, tu sol buscant... o alguna vegada t'ha ajudat algú que en sap més?
B. No... perquè a casa no hi ha ningú que en sàpiga més

Aparentment, Anaïs ens parla de l'estratègia d'assaig i error, combinada amb alguna consulta informal.

G: ...En el teu fotolog he vist que hi ha fotografies que estan manipulades, retallades, no?
A: Sí, pot ser.
G: Algun efecte de color... Ho fas tu?
A: Sí.
G: I com ho has après això?
A: Suposo que agafant un programa i investigant.
G: No has fet cap curset de fotografia digital?
A: No.
G: I tens algú que t'ho hagi explicat personalment?
A: No, tampoc.
G: I si tens algun dubte tècnic, de com penjar un vídeo o així, què fas? Busques la informació dins el programa mateix?
A: No, no, vaig provant.
G: Demanes ajuda a algú?
A: Pregunto si algú ho sap, si en té alguna idea...

En algun cas, com el de Mònica, l'entorn familiar ha estat important per a l'aprenentatge: l'ajuda no ve de pares o mares, sinó de la mateixa generació:

M: La meva germana, aquest any és el primer que fa el Batxillerat artístic i també li agrada molt la fotografia, retocar fotos. I ella tenia el Photoshop i no sabia com funcionava, però en va anar aprenent. I em va dir: 'Marta estaria bé que ho provessis'. I mira jo ho vaig provar.
[...]

M. Quan estava aprenent a retocar, doncs si hi havia alguna cosa que no sabia fer li preguntava a la meva germana. I ara ja sé fer força coses. Ara fins hi tot hi ha gent que em passa fotos i em diuen 'retoca-me-les ' i després els hi passo i les penjen al fotolog.

Mònica

Els fòrums són un dels principals recursos de Pere, i no tan sols per millorar la gestió del seu blog, sinó també per a altres situacions, com comprar un telèfon mòbil, tot i que sol limitar-se a cercar-hi solucions i hi escriu molt rarament:

P. Doncs problemes que tingui amb programes de l'ordinador com la consola, si algun joc no em va, o amb un telèfon mòbil, ara per exemple em vull comprar un telèfon nou, doncs miro quins programes hi ha, a vegades per exemple si quan truques no sona bé, doncs ho busco i llegeixo les opinions de la gent.
G. Això ho trobes al fòrum, no vas al tutorial del joc?
P. No, vaig al fòrum.
G. O sigui que vas al fòrum amb preguntes concretes d'algú que ha fet una pregunta semblant i vas a mirar les respostes. I dius que hi participes poc, és a dir que mires molts fòrums però comentes poc. Per què creus que és això?
P. Jo lo que faig quan tinc el problema és buscar en els fòrums i normalment ja trobo la resposta i no em cal preguntar. En cas que no trobi la resposta llavors és quan faig la pregunta.

El fragment següent mostra el nivell de sofisticació que ha assolit el web personal de Kioker i, consegüentment, conté indicis dels coneixements molt amplis adquirits en un temps relativament curt, de manera pràcticament autònoma.

K: Aquí el menú el vaig fer perquè no calgués anar al fòrum. Això és per pujada d'arxius, abans només ho podia fer jo, com a administrador, però ho vaig obrir perquè tothom pogués fer-ho servir... Normalment tinc la web plena d'escripts, perquè es redueixin les imatges o perquè es carreguin més ràpidament a l'ordinador de qui l'usa. Aquí, al fòrum, vaig fer una estructura perquè sortís, al principi, perquè ho veiés tothom, les regles, perquè tothom segueixi unes condicions, que sàpiga que es pot bannejar o eliminar un missatge; avís legal, per si algú es passa amb el contingut i que no estiguin infringint cap llei. Aquí les peticions, per si la gent vol demanar que posem alguna sèrie, la zona de descàrrega, on es posen llibres de manga o coses d'aquestes, això per parlar de la web en general, tutorials que faig jo o uns altres per ajudar a descarregar. Això és la secció de projectes, on estan les sèries que tradueixo, aquí: projectes actius...

[...]

K: Sí. Mira, això és les dades de control que veig com a administrador: les estadístiques, un bloc de notes... aquí els membres més recents, els codis d'usuaris, síntesis, els membres...

[...]

G: Com has après a gestionar un web tan complex? Com resols els dubtes tècnics?

K: No es massa complicat, tinc coneixements de la majoria de codis com html, bbcode, javascript, etc. I sempre investigo per veure com instal·lar segons quines coses. Tinc, per exemple, destructors de bots, script que acceleren la càrrega i documents que es carreguen a l'ordinador de l'usuari. Els dubtes tècnics els resolc investigant el codi font de la web o comparant-lo amb altres de composició similar.

Interacció

Un dels principals objectius de l'activitat dels joves a internet és mantenir el contacte i la comunicació amb el cercle d'amistats; aquesta és sens dubte la raó per la qual *messenger* és el mitjà més usat. Però als espais personals de comunicació no sincrònica, també hi ha interacció i diàleg. Els usuaris s'adrecen als possibles visitants i els lectors deixen marques de la seva visita amb comentaris. Aquesta interacció és molt important en la concepció i la dinàmica de l'espai.

M. Quan renoves el fotolog la gent que et té agregat ja hi va directament i després ja comenten. Al fotolog pots ser 'Gold', normalment en el fotolog pots tenir fins a 20 comentaris, si ets 'Gold' no tens límit.

G. I com s'aconsegueix ser 'Gold'?

M. Tens de pagar una mica, com 2 euros i llavors pots veure les visites que tens. Perquè molta gent passa pel fotolog però no comenta, només mira.

G. Jo he passat per tot arreu i no comento.

M. Ja, però la gent que té fotolog hauria de comentar.

Entrevista amb Mònica

Els comentaris que van afegint els visitants al post diari d'un fotolog solen ser curts i informals. Sovint són només salutacions col·loquials o exclamacions, de manera que evidencien la intenció de deixar constància de la visita. A més, la lectura dels comentaris del llibre de visites fa evidents molts indicis de creació de xarxes de relació: els visitants comparteixen amistat, aficions i temps d'oci. El següent fragment del llibre de visites d'Anaïs, mostra els comentaris a una convocatòria en què la titular anuncia una competició de ball Hip-hop en què ella ha de participar:

Xxxxxxx¹² ha dit a 10/05/09 10:14

Si el nen vol i pot, ja vindrem! un ptó rapeer; t'estimo!

Xxxxxxxx ha dit a 10/05/09 10:18

*ooh, ja m'explicaràs això de la competició;
t'estiimooo aaannniiiiis(L)*

¹² Hem suprimit els noms d'usuari dels autors. A fotolog són vincles actius que poden obrir l'espai de cada visitant.

Xxxxxxxx ha dit a 10/05/09 10:32

:) si*~*!

unpetooonas(L)! ♥

Xxxxxxxx ha dit a 10/05/09 11:01

uenaa foto

saludoos!

pasaate

Xxxxxxxx ha dit a 10/05/09 11:41

uooooooooo!

a qina ora?? :)!

a`pa annaïsss q jo tambe faig hip hop i air vax teni una cumpeticio de CAT de judoo! jajaj... apa un peto!

Xxxxxxxx ha dit a 10/05/09 12:14

:)

El titular d'un espai de vegades és conscient que hi ha un receptor plural i pròxim. De fet, és possible que s'hi adreci explícitament i l'animi a opinar i a fer consultes. Fixem-nos en el cas de Pere, que fa servir el tractament de segona persona del plural i convida explícitament a participar.

New Divide - Linkin Park

Avui us poso un trio de cançons que m'ha demanat un lector del blog, l'Espetec, que jo no coneixia però que m'han agradat molt. No les havia sentit mai, però m'han encantat. Trobo que són molt bones. Recordo de passada que en aquest bloc podeu també dir-hi la vostra, si coneixeu grups o cançons que creieu que encaixen en aquest perfil de bloc digueu-ho per al minixat. Aquesta cançó és el single de la banda sonora de la pel·lícula "Transformers II". Recordo també que si teniu algun problema per entendre la tabulatura no dubteu en dir-m'ho mitjançant un comentari, al minixat o per e-mail.

Veure vídeo de la cançó + tràiler de la pel·lícula
Veure vídeo de la cançó + lletra de la cançó
Veure tabulatura
Veure acords

ENVIAT PER **POU** 0 COMENTARIS

ETIQUETES DE COMENTARIS: CANÇONS, GRUPS, HARD ROCK, TABULATURES

Digitextos joves

Els textos que elaboren els joves a la xarxa són exemples clars de la renovació que la comunicació escrita ha experimentat en els darrers temps. D'una banda, evidencien el pas del paper com a suport del text a la pantalla, en què l'escrit es presenta sumat o sotmès a la imatge, amb la incorporació d'altres elements com ara veu, música o imatges en moviment. D'altra banda, el web 2.0 ofereix un gran ventall de recursos per a la creació de missatges en la nostra vida quotidiana. No som només testimonis del predomini de la pantalla, sinó que també en som protagonistes, ja que la divulgació dels mitjans tecnològics posa a l'abast de moltes persones la possibilitat d'elaborar continguts a la xarxa.

L'entorn digital permet no tan sols introduir continguts de producció personal, sinó també usar el material d'altres persones, és a dir extreure de la xarxa continguts molt variats que podem fraccionar, transformar o simplement enllaçar per adreçar-hi els nostres possibles lectors. També ha augmentat la capacitat d'interacció entre emissors i receptors. Gràcies a internet, l'escriptura, tradicionalment entesa com a mitjà unidireccional, esdevé interactiva, ja que el lector pot optar per adreçar-se a l'autor o a l'emissor d'un missatge de manera gairebé immediata, possibilitat pràcticament impensable en el cas dels llibres.

Un dels principals objectius de la recerca ha estat observar les característiques dels textos que els informants publiquen en els seus espais personals a internet. La denominació *digitextos*¹³ del títol de l'apartat vol reflectir la versatilitat dels productes de les activitats lletrades a internet. El quadre següent presenta de manera sintètica els criteris usats per seleccionar-ne un corpus limitat (annex 3).

Període de publicació	Febrer i maig del 2009 (o mes immediatament anterior o posterior, en cas de lapsus de producció).
Quantitats	Almenys dos textos per informant. Almenys dos textos per tipus d'espai (web, blog, fòrum, fotolog i llibre de visites de fotolog).
Tipus de text	Representativitat de textos freqüents: felicitació d'aniversari, manifestació d'afecte, narració d'anècdotes, frases poètiques, poemes, cançons, informació, opinió...
Extensió	Es respecta l'extensió variable dels textos. No se'n fa una anàlisi lingüística exhaustiva.

L'anàlisi de les característiques dels textos aporta dades molt interessants sobre els adolescents (temes, interessos, hàbits, relacions personals, preocupacions...), inclosos, naturalment, aspectes relacionats amb el domini de la llengua i les habilitats comunicatives. En aquesta línia, l'observació es va plantejar, en primer lloc, definir-ne una funció comunicativa (segons la situació i la intenció observables pel contingut o l'aspecte del text) i, en segon lloc, fer-ne una descripció més lingüística (idioma, model de llengua i aspectes gramaticals).

L'annex 3 inclou una mostra de 40 textos representatius de les pràctiques habituals dels 14 informants. Cada text seleccionat va acompanyat d'una fitxa descriptiva amb

¹³ El terme està construït a partir d'un altre en anglès, *digitextuality*, proposat per Anna Everet a Everett, A. i Caldwell, J. T. (2003) *New Media Theories and Practices of Digitextuality*. New York. Rotuledge, citat a Larson i Marsh, 2005.

les informacions comentades. Aquí només inclourem una visió general dels trets més comuns i significatius de la mostra d'escrius.

Les entrevistes també faciliten molta informació sobre l'ús que els joves fan del missatge escrit i les característiques dels seus textos. Alguns dels aspectes que aporten més dades sobre la identitat lletrada dels adolescents és la manera com escriuen i per això no era suficient observar els seus productes escrits, sinó que també calia escoltar-los. Ens interessa saber quan, com, per quina raó escriuen, a qui s'adrecen, d'on treuen els continguts dels seus missatges escrits i quin procés segueixen per elaborar-ne.

En resum, en aquest apartat ens fixarem especialment en l'ús que els joves fan del text escrit i en les característiques dels seus textos. Ens interessarem tant per la part que ocupa l'escrit en els seus missatges multimodals com en l'ús dels missatges escrits que publiquen en espais que són clarament contextos d'escriptura, com ara els continguts escrits de blogs i fotologs, els fòrums i altres espais de participació. En definitiva, adreçarem la nostra mirada a les característiques textuais i lingüístiques dels escrits juvenils, entesos en un sentit ampli, és a dir, tenint en compte el seu caràcter multimodal.

Procés de composició

El fet que les pràctiques que observem pertanyin a l'esfera extraacadèmica dels protagonistes, pot fer pensar que hi predominen els continguts informals i els usos espontanis de la llengua, però no és del tot cert. Trobem indicis de prosa espontània només en certes ocasions i en alguns espais fàcils de delimitar; en la majoria d'escrius de certa permanència, les característiques del text i l'ús del codi són força formals.

El fet que els trets de prosa espontània siguin més evidents en espais com el llibre de visites que en els continguts elaborats pel titular d'un espai és una prova que els textos que publiquen els joves responen a cert grau d'elaboració i no han estat redactats de manera descurada o espontània. En el comentari següent de Mila, ens adonem que és molt conscient de les possibilitats de les eines i de les diferències entre diversos tipus de comunicació digital.

... La gràcia que tenen els ordinadors és que tu pots escriure-ho tot vint cops i tornar endarrere i canviar un trosset i ara esborrar una mica, tornar a canviar i normalment sempre ho faig directament allà, no faig ni cap esborrany ni res... A més, una mica és la gràcia d'això, que el fòrum és una cosa que dura més que un xat, o que... que queda allà gravada però que d'altra banda tampoc és ni un email formal, ni una carta escrita, ni un treball, ni molt menys... té una mica d'espontaneïtat, però guardant una mica... tampoc allò tal com raja qualsevol cosa. I aquesta combinació m'agrada bastant.

Mila

Les referències a l'hàbit de revisar són una de les proves més evidents que els joves són conscients del caràcter asincrònic del seu text i de la necessitat que tingui certa qualitat. Fixem-nos en els comentaris de Núria, referint-se al procés que segueixen els textos del seu fotolog, que inclou fins i tot la recerca de frases poètiques alienes.

*N. Primer de tot me'n vaig al word i ho escric allà per no fer faltes d'ortografia. Després m'ho torno a rellegir i d'allà, doncs... comes, punts, potser això ho borro...
G. Sí que en fas una mica de revisió, doncs.*

N. Els textos els faig primer en una llibreta que està tota plena d'escrits i d'allà ho passo al word i passant-ho, doncs vaig canviant directament.
G. Tots els textos que poses són teus?
N. Els textos sí, però hi ha frases que no.
G. Les treus d'algun lloc?
N. Sí de 'proverbia'. Aquesta 'el amor és como una flor si no la cuidas se marchita' i n'hi ha alguna de Béquier...

Explorant els espais dels joves se'ns fa obvi que no sempre redacten personalment els textos que hi presenten. És habitual que els continguts procedeixin d'internet, especialment en dos casos: quan volen difondre informacions, com ara convocatòries o concerts i quan reproduïxen lletres de cançons. En aquests casos, les parts de redacció pròpia es combinen amb fragments extrets de diverses fonts no referenciades. Anaïs, per exemple, consulta sobretot webs de grups de Hip-hop:

G: Em deies que, quins llocs mires a internet?
A: Bé, miro altres llocs d'internet per buscar informacions per posar-les al fotolog.
G: Normalment són webs?
A: Sí webs, sempre.
G: Ah.
A: Que n'hi ha algunes que sempre posen informacions bastant interessants.
G: I llavors busques els continguts per anar a... busques algun tros de cançó aquí i ho poses al teu fotolog.
A: Ah, sí. Això és pel fotolog personal, busco les cançons allà i també hi ha les lletres, i també busco que, alguna cosa interessant per dir que la poso a l'altre fotolog, aquell sobre Hip-Hop.

Creació literària

Trobem tres informants, totes noies, que escriuen textos de creació literària i aprofiten els espais personals d'internet per presentar-hi alguns escrits propis. Mar escriu poemes en castellà i n'extreu breu fragments per situar-los al peu de les fotografies del seu fotolog, totes d'estètica molt elaborada. Mireia publica al seu fotolog narracions i prosa poètica, amb fotografies seves on apareix sola o acompanyada d'amigues, no relacionades directament amb el contingut dels textos. Mila escriu narracions i fa servir un blog per reunir-ne una selecció, amb algunes fotografies pròpies.

Mila veu internet com un espai adequat per als textos literaris. Ha presentat un parell d'escrits en un fil de debat del fòrum de lectors Quellegeixes.cat i manifesta que li agrada tenir els seus textos reunits al blog, fins i tot amb la intenció que els puguin visitar uns familiars seus que viuen a Argentina. En reproduïm aquí una narració breu. La selecció de textos, annex 3, n'inclou dues mostres més).

Una historia pequeña

Un hombre pequeño espera en la estación, junto a la vía, para ver pasar el tren. Enseguida se le acerca un niño y le cuenta cómo el tren tiene vagones naranjas, amarillos y rojos, cómo la hierba es verde y el cielo es azul. Y el hombre lo toma por loco y no le hace caso.

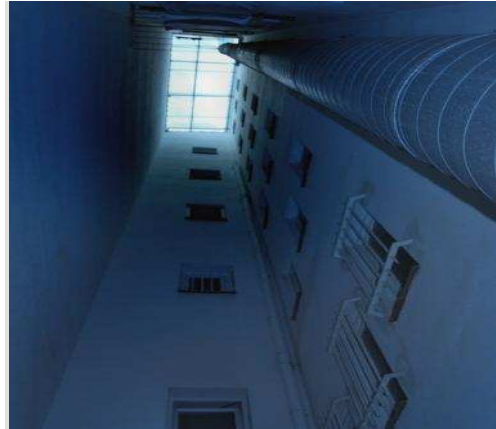
Una mujer pequeña baja del tren en la estación, y guarda el diario que leía distraída, junto a la vía. Enseguida se le acerca el hombre pequeño y le cuenta cómo la Bolsa sube, el agua escasea y la política no funciona. Y la mujer lo toma por loco y se va pensando cómo el tren tiene vagones naranjas, amarillos y rojos, cómo la hierba es verde y el cielo es azul.

Mila, juny 2007

El cas de Mar destaca per la relació entre fotografia i text (sempre brevíssim). De vegades els fragments de poemes es connecten sintàcticament amb els de les actualitzacions següents. A continuació en reproduïm dos d'independents:

*Siete sentidos
y ninguno cuerdo.*

Tragaluz

*de este no estar en ninguna parte
o tal vez allá al final,
por eso traga luz
que el lugar donde estar y no estar
quede a oscuras del aire.*

Multimodalitat

Les destreses en l'ús dels mitjans permeten als joves incloure diversos tipus de contingut (imatges, textos, enllaços a àudio o vídeo...). Els continguts escrits que inclouen als seus espais presenten també una gran diversitat, tant pels temes, com pel tipus o les característiques del text i l'extensió. Alguns dels espais personals són temàtics: Kioker, manga i sèries d'animació japonesa; Pere, música; Anaïs, estètica rap i cançó Hip-hop. La resta, són de temes variats relacionats amb activitat quotidiana i aficions diverses, amb una presència important dels continguts musicals.

Alguns usuaris de fotolog presenten una mena d'adscripció a un tipus de text, com ara els fragments de cançons. Arantxa i Mònica, per exemple, tenen l'hàbit de posar-ne als peus de les seves fotografies i només esporàdicament hi inclouen alguna explicació de fets o comentaris afectuosos. Alba fa servir molt pocs textos propis per acompanyar les imatges del seu fotolog:

A. Jo trio fotos que m'agradin i després poso algun text que vagi bé amb la foto o algun text que m'agradi.

G. Els textos els escrius tu?

A. Depèn de quins sí, d'altres els agafo d'Internet. Poso cançons també normalment.

G. Cançons senceres o fragments?

A. No, poso el nom de la cançó i el cantant.

G. Ah, no copies la cançó? Així és com dir: 'escolta aquesta cançó mentre mires la foto'.

A. Sí, i a vegades també copio trossos de cançons. També hi ha textos que me'ls he inventat jo, ara fa molt que no en faig cap. O per exemple poso alguns contes de Jorge Bucay.

Alguns investigadors es refereixen a aquests nous gèneres multimodals, que poden incloure fragments de procedència i format diversos, incloses les imatges i el so (Kress, 2007). Els autors que han estudiat usos juvenils del web 2.0 dediquen una atenció especial a destacar aquestes pràctiques habituals dels joves i la denominen amb mots molt il·lustradors. Knobel i Lankshear usen termes com *designer*, *broker*, *jammer*, per referir-se als elaboradors de missatges multimèdia i *remix* per referir-se a l'acció. Alvermann també fa servir el terme *remix*, a més de *mixing* i *bricolage*. En definitiva, es tracta de barrejar, reconstruir i elaborar textos a partir d'altres textos.

El producte d'aquest procés de composició del missatge és en part propi i en part d'altres persones, cosa que fa replantejar el concepte tradicional d'autoria i la noció d'escriptura com a invenció. Els joves s'apoderen d'altres textos, els refan i els publiquen o transmeten amb un ús similar al del codi oral, com qui s'apropia d'una anècdota o d'un acudit escoltat en una conversa informal i l'explica en una altra ocasió sense citar-ne l'origen o l'autor.

Quan la conjunció de materials digitals s'usa per connectar o incloure altres textos, es denomina *hipertextualitat*. Si va més enllà i implica la combinació de modes o canals diferents, parlem de *multimodalitat* (Kress, 2003, 2005 i 2007). Ambdós fenòmens queden reflectits en els textos dels informants. Segons Kress, alguns elements habituals en els nous formats de la comunicació escrita, l'acosten als sistemes de comunicació simultània o cara a cara i, en tot cas, no podem tractar-los com a simple il·lustradors del missatge escrit.

Contemporary texts are becoming ever more multimodal, that is, they combine writing and image (on screen or page); writing, image, moving image, music and speech (on a CD, on a website); or gesture, speech, image, spatial position (in f2f interaction). This requires that we think newly about reading and writing, but also that we think about the meaning contribution of all other modes that appear in texts. We can no longer treat image as merely decorative, or even just as 'illustration': images are now being used to make meaning just as much – though in different ways – as is writing.

Gunther Kress, 2007

Un bon exemple d'hipertext i multimodalitat és el blog del club de bàsquet de Biel, on ell mateix s'encarrega d'informar sobre els resultats d'una jornada esportiva amb un breu comentari i un vincle cap a la taula oficial de resultats. També situa documents que cal consultar, com ara els partits de la temporada, amb un vincle actiu, il·lustra alguns comentaris amb fotografies, o insereix filmacions amb vincles a youtube.

Bon dia!

*Després de posar els resultats de l'anterior cap de setmana (**si encara no els heu vist feu clic aquí**), aquí us deixo amb un escrit extret de la web ACB.com, en què descriu com el TAU va guanyar la seva sisena Copa del Rei el diumenge passat.*

Biel: http://cbsaltv.blogspot.com/2009_02_01_archive.html

La composició del missatge en pantalla a partir d'escrits d'orígens diversos és comú tant en els espais pensats per al petit cercle d'amics com en els que tenen la intenció de divulgar continguts, com ara el blog de Pere i el web de Kioker. Però és només en aquest segon tipus d'espai on aquest mètode de construcció i reconstrucció de continguts es fa de manera explícita, per exemple amb dades sobre l'origen d'una

informació o amb vincles que dirigeixen el lector a un altre lloc web, sovint amb la intenció d'ampliar-la. Pere fins i tot deixa vincles actius a la pantalla per indicar l'origen d'una informació, amb l'expressió "Vist a".

21/02/09

Avui us deixo un altre programa molt útil. Aquest serveix per gravar diferents pistes i editar-les de mil i una maneres. El mateix programa combina un sistema de producció musical, gravació y edició d'àudio, instruments virtuals, MIDI, mesclador, etc.

Vist a | [SonidoFull](#)
Descarregar via | [Megaupload](#)
Manual d'instruccions | [Hispasonic](#)

Anaïs creu que és innecessari citar el títol o la procedència dels fragments de cançons:

G. Quan poses trossos de cançons poses de qui és o d'on l'has tret?

A. Alguns cops sí, però d'altres poso el link i la gent ja sap d'on l'he tret. Però si són cançons que tothom coneix no poso res.

Estem parlant de textos escrits en un context en què la lletra conviu no de manera puntual, sinó sistemàtica, amb altres components visuals. Els textos dels blogs informatius solen anar acompanyats de fotografies que il·lustren la informació, com ara la foto d'un grup musical per anunciar un concert en el blog de Pere. En els fotologs, la presència simultània d'imatge i text és pràcticament la característica que defineix l'espai. Els usuaris joves així ho entenen, tot i que de vegades la relació entre text i imatge respongui a criteris subjectius difícils de percebre per un observador extern. Un exemple el tenim en aquest post de Mònica, en què al peu de la foto d'un grup d'amics hi ha els noms dels fotografiats, però també el fragment d'una cançó en castellà, sense cap dada que n'indiqui la procedència. Es tracta del següent fragment de la cançó Corazón de mimbre, del grup Marea, amb un contingut que no sembla fàcil de relacionar amb la trobada de la colla que veiem a la fotografia.

*¿qué coño le pasará que ya no sale a volar ?
¿tal vez le mojó las plumas el relente de la luna?
le volvió loca el sonío de las gotas de rocío
cuando empieza a clarear y aún no se ha dormío*

De fet, no és estrany que molts missatges que s'intercanvien els joves resultin enigmàtics per als lectors adults, fins i tot per a altres joves que no hi tinguin relació directa. Com en la vida quotidiana, de vegades se'ns escapen molts signes del contingut i la intenció d'una comunicació de grup o cal seguir pistes subtils per entendre'n només una part. Veurem com a exemple un missatge afectuós que Alícia adreça al seu xicot mitjançant el fotolog. Com és que parla de l'estiu en un missatge del mes de febrer? La pista la trobem en el text de capçalera: és el títol de la segona temporada d'una sèrie de la cadena CW, *Gossip Girl*, que es pot veure en anglès per internet. Es va estrenar l'1 de setembre del 2008 i els fets narrats se situaven a l'estiu. Entre les manifestacions d'afecte que ha escrit Alícia, hi ha comentaris que semblen inspirats per la visió de la sèrie, en què els protagonistes, un noi i una noia enamorats, passen l'estiu separats. Aquest missatge ens dóna pistes d'un altre ús que els joves fan de la xarxa: hi segueixen sèries d'èxit amb protagonistes de la seva edat.

SUMMER KIND OF WONDERFUL

[Foto del xicot d'Alícia]

amoooooooooooooooooooo (L)(L)(L)(L)

25/02/09

k aksta foto mencanta i mencanta com tot lo k faig am tu...i si, tarda de pipes xD menys muralla,
xo lestiu es mol llarg i tinc moltissimes ganes d'aprofitar-lo al maxim.....(L) muac
i tinc moltissimes ganes de veuret dma i d'expressir-te un bon rato, k star a casa pensan en tu es
una puta merda...xD en fi...

*k ets la meva vida melindret ensucrat (KKKKKKKKK)
testimo tantissim....*

Alícia

Diversitat de codis

En el missatge anterior d'Alícia, hem vist també una mostra de l'ús col·loquial de la llengua escrita, amb absència d'accents i majúscules i presència d'abreviacions, onomatopeies i grafies repetides i signes gràfics repetits que remeten a emoticones del messenger (L és un cor i K, un petó).

L'exploració d'espais ens permet veure que la redacció pot ser més espontània en els espais més personals, com el fotolog, que en els espais pensats per difondre informació, com ara els blogs de Kioker i de Pere. Aquesta distinció s'atenua i fins i tot es capgira en els casos en què l'espai personal conté textos de creació literària, ja que estan escrits amb una llengua força elaborada encara que el context sigui fotolog. També es poden apreciar diferències entre espais de tipus "dialogat" com ara fòrums o llibres de visites de fotolog. En aquests darrers la redacció és molt més espontània, potser perquè els participants pensen en un sol interlocutor com a destinatari (el titular del fotolog).

L'estil de la llengua escrita col·loquial no és una simple relaxació de les convencions, sinó que conté marques generacionals i de grup, com ara les emoticones específiques que els identifiquen com a usuaris de *messenger*. Segons J. P. Gee, el llenguatge és un dels principals instruments de construcció de la pròpia imatge:

The relationship between language and identity is reciprocal.

(Gee, 1999)

Alguns estudis analitzen aquests usos de la llengua en la comunicació mediatitzada per ordinador i en defineixen certes constants. En destaquem la descripció que en fa Marta Torres, sobretot referida a missatges electrònics de comunicació interpersonal informal i xats. Torres proposa la denominació d'*escriptura ideofonemàtica*, per a un conjunt de trets que, tot i ser dinàmics i creixents, es poden classificar en dos tipus de recurs: la necessitat d'economia genera el *codi simplificat* i la creativitat allò que anomena *llenguatge creatiu*, que manipula l'ús convencional o combina els signes verbals amb altres codis no lingüístics i no verbals (Torres 2003).

En el missatge d'Alícia trobem ambdós tipus de signes. En el fragment que reproduïm són indicatiu de codi simplificat la manca de majúscules i accents, les elisions, les abreviatures i l'ús del so bifonemàtic de les consonants o la reducció dels dígrafs. Generalment, el context lingüístic evita l'ambigüïtat.

k aksta foto mencanta i mencanta com tot lo k faig am tu [...] ganes de veure't dma i d'expressar-te...

Altres recursos com l'ús d'onomatopeies o les remissions als codis d'emoticones del messenger són exemples de llenguatge creatiu:

(L) muac ...xD melindret ensucrat (KKKKKKKKK) ... testimo tantissim....

Els fenòmens que Torres identifica i classifica els trobem especialment en l'espai més informal dels tipus de text observats en aquest estudi. Es tracta del llibre de visites dels fotologs personals. Molts dels trets de l'escriptura que hi podem veure responen sens dubte a la simplificació del codi ocasionada per la necessitat d'estalvi en l'escriptura

espontània, però d'altres són intencionadament poc econòmics, com ara les repeticions de lletres per representar l'oralitat en pronunciar un mot. En alguns casos, crec que es pot parlar fins i tot d'ús lúdic de les grafies. Comprovem-ho en una sèrie de missatges extrets del llibre de visites d'un dia del fotolog de Mònica (les separacions amb interlienat indiquen visitants distints).

k tstimu mol i k no vui k tnfadis... :(
i aver kuan tornem a kedar eeh!
muaa
Guapaaaa!
que xula la foto :D

un petdò
cuidata'm
MAQAA!!

ens veiem dmaa!!
jej
#MUAk ven fortt!!

wapaa
un patunaaaas!!
unpetnuett(L)
wolaa
ola wapaaa xDD
km estas? ja estic desitjant anar a llança JOJO

No obstant això, ens adonem fàcilment que aquests usos funcionen com a llicències apropiades per als usos informals de la llengua en situacions quotidianes i especialment en missatges pensats per a un sol interlocutor o un grup reduït de destinataris. Si bé és cert que són d'ús sistemàtic en situacions com el llibre de visites d'un fotolog o peus de foto de situacions informals (sortida amb la colla, viatge...), no els trobem gairebé mai en espais que s'adrecen al gran públic (web de Kioker, blog musical de Pere) ni en els casos en què el fotolog o el blog és usat per incloure-hi textos literaris (Mila, Mar). Al meu entendre, podem afirmar que els informants distingeixen entre usos col·loquials i usos formals de la llengua i saben relacionar-los amb el nivell de formalitat de cada situació comunicativa de les seves comunicacions a internet.

Vegem en una entrevista una ocasió en què aquesta percepció es fa explícita. Parlant sobre el blog de l'equip de bàsquet, Biel comentava que en vigilava la correcció lingüística pel fet que el lloc pot ser visitat per moltes persones.

G. I què passa si fas alguna falta? Com per exemple aquí, que has posat desitgem amb jota. No se n'adona ningú?
B. Bueno, suposo que se n'adona algú però...
G. Aleshores quina sensació tens? I ara que ho has descobert, què fas?
B. Bueno, entraria i ho corregiria.
G. Perquè vols que quedi bé?
B. Sí. Mira, per exemple el 2n o 3r escrit que vam fer hi havia moltes faltes, perquè ho va escriure un que ho va fer en llenguatge msn... i hovam corregir.

G. Tu creus que hi ha companys teus que creuen que com que estan davant d'una pantalla s'ha descriure així?

B. Bueno... no sé... mira si fos algo que faig perquè jo vull, no m'ho miraria tant, però com que és una cosa de club... que si algú d'altres equips entra que vegin que està bé.

Multilingüisme

És molt habitual que els escrits dels joves informants barregin dues o més llengües. Hi apareixen les llengües presents en el seu entorn immediat –català i castellà-, però també anglès i puntualment altres llengües, que poden coincidir totes en el mateix text. Això es fa encara més evident si tenim en compte que són freqüents els escrits curts.

En aquest exemple d'Anaïs veiem reunides les tres llengües més habituals. Fixem-nos que por haver-hi justificació: cada llengua correspon a una part distinta del missatge.

Castellà: al títol de capçalera que ella manté durant mesos.

Anglès: al fragment de - Killing Me Softly With His Song, Roberta Flack (sense referència).

Català: la frase afectuosa adreçada directament al noi, en complir-se un mes de relació.

16/05/09

tan solo pulsa el play y deja el corazón sonar

*Stromin my pain with his fingers
Singin my life with his words
Killing me softly with his song
Telling my whole life with his words
Killing me softly with his song*

un mes... t'estimo!

En una entrevista, Anaïs explicava que a vegades busca la traducció d'una cançó per entendre-la millor, però no ho fa amb la intenció d'unificar la llengua d'una actualització.

A: No... jo les cançons que escolto, doncs, hi ha algunes que sempre penso: "Aquesta hauria de buscar la traducció" Que és una d'aquestes que sempre ho penso, aviam què diu.

G: I ho busques a internet? I ho copies i enganxes?

A: Sí, sí.

G: Molt bé. I això de barrejar català, castellà i anglès ho fas normalment?

A: Sí, no li dono gaire importància.

jajaja
andaaaa! k no ens u pasem b ni naah!
aleeen un besooooooooo
i fins dmaaa!
jaja i aixó de esperan la actu d'algu.... jajajaj me parece k ja se x ki vaa! eeeh
ajajj muaaaa

vúúúditt

Les pràctiques lletrades involucren creences i valors. L'anàlisi de les percepcions individuals sobre la pròpia activitat és un dels principals objectes d'estudi de les recerques etnogràfiques sobre pràctiques lletrades, ja que és una manera d'aproximar-se a la identitat lletrada de cada persona. En les observacions anteriors sobre activitats habituals dels joves i característiques dels textos, n'hem pogut deduir visions personals relacionades amb l'activitat comunicativa i d'elaboració del missatge. Volem ampliar-les amb alguns comentaris més explícits dels informants en què expressen opinions sobre les seves activitats de redacció a la xarxa. Després també presentarem algunes informacions sobre la percepció que docents i mares tenen d'aquestes activitats juvenils de comunicació.

En les opinions dels joves trobem pistes sobre un tema molt determinant en àmbits educatius, la motivació, ja que se'n poden deduir raons explícites i implícites per desenvolupar o no una activitat.

Segons un esquema clàssic que Alonso Tapia va elaborar a partir de diversos autors, hi ha quatre grans tipus de fites que motiven els adolescents a l'aprenentatge (Alonso Tapia, 1992).

Relacionades amb la tasca	Incrementar la pròpia competència. Gaudir amb la realització de la tasca.
Relacionades amb la capacitat d'escollir	Autonomia en l'elecció. Iniciativa pròpia.
Relacionades amb l'autoestima	Aconseguir avaluació positiva (i evitar la negativa) de la pròpia competència.
Fites socials	Aconseguir ser acceptat socialment. Evitar ser rebutjat socialment.

45

Visió de la pròpia tasca

Moltes entrevistes començaven amb una pregunta oberta sobre la freqüència amb què el noi o la noia es connectava a internet. Sovint els primers comentaris volien deixar clar que es tractava d'una activitat d'oci, a la qual dedicaven més temps durant el cap de setmana i les vacances. De fet, ja hem comentat més amunt que els joves entrevistats parlen de la seva relació amb internet com una activitat desvinculada de l'activitat acadèmica. Només en dos casos hi hem pogut veure una certa relació: Mila va penjar al seu blog un text que havia presentat al concurs de Sant Jordi del seu institut i Jordi hi va incloure un sonet que havia fet per encàrrec de la professora de castellà:

P. Ah un poema sí que el vaig fer jo, el vols veure? És en castellà però..

G. Va, sí, ensenya'm el poema.

P. El poema està molt currat. Vaig estar sis hores fent-lo. Perquè la profe de castellà em va dir que havia de fer un poema alejandrino.

G. I el vas penjar al fotolog?

P. Perquè em vaig equivocar i no el vaig fer alejandrino, el vaig fer de 12 síl·labes.

G. Vaja, en català els alexandrins són de 12.

P. Veus, d'això me'n recordava jo, i ho tenia tan clar que el vaig fer sense mirar-ho. I després ho vaig anar a mirar i ja portava mig poema fet i vaig dir: 'és igual jo l'acabo amb 12 i el faig per ella'

Les opinions sobre la correcció lingüística eren una pista sobre la dissociació entre les pràctiques lletrades vernacles i l'entorn escolar. En aquest fragment de conversa on participaven Alícia i Biel hi ha indicis clars que relacionen l'activitat acadèmica (i altres usos formals) amb el seguiment de les convencions ortogràfiques, innecessàries per comunicar-se en l'esfera privada. Fixem-nos que *escriure bé* significa seguir-les.

A. Ja. Però a mesura que ho vas veient escrit i gent que passa d'escriure-ho bé... ho acabes posant... no sé, hi ha coses aquí que tampoc m'hi fixo. És més escriure com es parla, com sona. Jo pensava 'ja ho escrius bé al cole'.

G. Què penseu doncs, que el cole és un lloc més formal?

A. No.. però aquí si escrius tal com sona, la gent ja ho entén

G. Aleshores a l'institut quan feu un exercici per què escribiu bé?

A. Perquè si ho escrius d'aquesta manera et diran "a veure: has d'escriure bé!"

B. I no podem anar en un lloc i escriure així!

A. Aquí no cal demostrar que saps escriure bé.

G. I creus que tal com ho feu ja s'entén?

A. Sí.

En algunes entrevistes vaig preguntar directament als informants si els semblava que la seva activitat a internet tenia relació amb els seus estudis. Sempre vaig obtenir respostes negatives. N'he escollit una mostra que em va semblar prou significativa en una entrevista a Biel en solitari. Recordem que aquest noi s'encarrega d'actualitzar el web i el blog del seu club de bàsquet i té fotolog propi.

G. I creus que això té relació amb el què estudies a l'institut?

B. No... bueno. Català potser una mica .. perquè per lo d'escriure...

G. I tu creus que el teu professor de català això ho valoraria?

B. No ho sé.

G. No ho has pensat? Alguna vegada us ha dit que si voleu entregar alguna redacció voluntària us la puntuarà?

B. Redacció sí, però no sé ben bé si això és una redacció..

G. Què és per a tu una redacció?

B. No sé... però això no... alguna història inventada.. alguna cosa que tu penses...

G. Aquí hi ha idees teves, no?

B. Sí, però això no li entregaria pas a un professora.

Tot i que en l'opinió dels nois i noies no hi ha relació entre l'àmbit acadèmic i la seva activitat en l'entorn virtual, són conscients que hi aprenen coses útils:

G. Bé, i una altra cosa que heu après a penjar una foto, a adscriure-us en un espai a Internet, a fer-lo funcionar. Això qui us ho ha ensenyat?

Alba: Entre nosaltres.

G. Creieu que això és útil per la vida?

Arantxa: No... Bueno, et saps moure per Internet i això és molt necessari, sí.

Pot ser interessant saber que tots els nois i noies informants van aprovar el curs que feien durant el període en què van ser entrevistats (curs 2008-09). Durant la tercera setmana de juny em vaig posar en contacte amb els tutors de tots els informants (en algun cas un altre docent o amb ells personalment), per informar-me'n. Quasi tots cursaven 4t d'ESO i les mitjanes de curs que van obtenir eren al voltant de notable, llevat d'algun cas, com el de Núria i Jordi (4t) i Kioker (3r) que estaven entre suficient i bé, i també van acabar el curs amb totes les matèries aprovades.

Imatge personal

En el període de localització d'informants vaig poder comprovar que alguns estudiants eren famosos per algun fet relacionat amb l'ús de les tecnologies. En saber que cercava usuaris actius de la xarxa, sovint esmentaven companys que tenien fotologs molt visitats o bé que participaven en blogs col·lectius, o havien ajudat algú a "penjar" materials o manipular fotografies. El nivell de domini d'una habilitat relacionada amb l'ús de les tecnologies i la freqüència d'ús d'espais a internet constitueix una marca d'identitat individual, social i cultural. Kioker, per exemple, és famós al seu institut no tan sols pel tema del seu web, sinó també per la seva perícia tècnica precoç.

També les característiques d'un espai personal solen ser un tret d'identitat. Mar, que publica fotografies molt estètiques i frases poètiques en castellà, reconeix en una entrevista que el seu fotolog l'ha ajudat a donar-se a conèixer entre la gent de la seva edat.

Llavors, com que pots penjar una foto cada dia, no sé, la gent hi sol entrar... I aleshores m'ha passat que em trobo amb gent que em diu que ha vist les fotografies. Jo més o menys sabia si la gent havia mirat el fotolog o no, pels comentaris que hi havia, i, bueno, sobretot el fotolog anterior, hi havia un piló de gent que comentava i, no sé, em feia sentir... osti, la gent s'ho està mirant, li està agradant i per això et comenta, no? Hi havia un piló de gent que et coneixia a través del teu fotolog: "osti, tu ets la d'aquell fotolog?" I jo: "Sí" I llavors també te n'adones que hi ha molta gent que no et comenta, no t'escriu, però sí que l'ha vist perquè t'ho comenta, saps? Jo què sé et troben pel carrer i t'ho diuen. Et presentes així i et coneixen.

Mar

De vegades, l'espai personal serveix per mostrar una afició, com ara el fotolog d'Anaïs, que mostra fotos de murs amb grafiti i escriu al peu fragments de cançons hip-hop. Montse, una de les mares entrevistades, ens parla del fotolog del seu fill com a mitjà per comunicar les seves fites relacionades amb la bicicleta acrobàtica.

G.: ...Has vist què fa el teu fill al fotolog?

M. Sí, tot i que vol mantenir la distància. Sí que me l'ensenya però... a veure jo també penso que és el seu espai i, per tant, jo no he agafat mai l'adreça del fotolog per entrar-hi dintre, tot i que me l'ensenya de tant en tant. Llavors he vist que ell no el fa servir per comunicar-se, amb aquest sentit és més reservat, prefereix més el contacte des del msn, però sí que el fa servir com a mitjà d'expressió de les seves aficions. Per exemple ell és molt aficionat a les bicicletes, les bicicletes aquestes de ciutat, que vol dir una gent molt particular, i per tant a través d'aquest fotolog, si ell ha fet un salt i li ha quedat molt bé el salt i li han fotografiat, doncs penja la foto, o ensenya la bicicleta que ha arreglat, i l'ensenya a tots els companys aquests.

G. I a més ell està interessat en la fotografia? Té una càmera i s'interessa per l'estètica de les fotos?

M. No, jo crec que s'interessa pel contingut de les fotos. El fet de poder demostrar que han sigut capaços de fer aquest salt, que és d'aquesta manera, i penjar-lo al fotolog, és una manera de dir 'jo estic en aquest nivell' o 'avanço d'aquesta manera'. I llavors també ho fa servir per qüestions més tècniques com 'm'he arreglat la bicicleta amb aquesta peça...'

L'opinió de les mares també ha estat útil per confirmar una intuïció durant l'exploració de fotologs: hi ha una evolució en el tipus i la qualitat de les fotografies. És freqüent que els nois i les noies comencin publicant moltes fotos pròpies i vagin anant cap a altres temes. Aparentment, a mesura que creixen en edat i dominen més l'espai, diversifiquen els temes i milloren la qualitat de les fotografies. Podem deduir que en aquest procés d'aprenentatge els joves passen de *mostrar-se* a *construir* una imatge a partir d'elements que van més enllà de l'aspecte físic.

A. I tant que diem de les nenes... hi ha cada nen que té cada foto allà, al mirall... tant parlar de les nenes i als nens deixa'ls anar!

B. Això és veritat. la meua filla va tenir com dues èpoques, almenys a casa meua. La primera època, entre 1r i 2n d'ESO va ser molt espectacular de fer poses, en plan model. Això ha passat a la història i fins i tot la fa riure, quan li diem.

A. Ara fa fotos ella, d'una trobada, de mira... aquesta que era el seu aniversari totes li han penjat una foto...

B. Un lloc que va anar a l'estiu, un detall d'una cosa que li agrada... més artístic més creatiu... però abans al principi del fotolog va ser gairebé... com si s'havien de presentar i la seva part física davant de tot.

A. I jo me'n recordo que tenien els nois més macos penjats a tot arreu... així com 'em venc'.

B. Ara no, en aquest sentit han madurat. Han madurat i han evolucionat.

Entrevista amb Amàlia i Beatriu, mares d'Alba i Arantxa

Relació social

Els adolescents intueixen que escriure és una manera de deixar veure part de nosaltres als altres, una manera de mostrar-nos, en part escollida, en part espontània. En aquest període de formació de la personalitat, els nois i noies estan especialment interessats en la imatge social que transmeten davant del seu cercle d'amistats.

Els continguts dels espais personals revelen la consciència que hi ha un públic destinatari o visitant. Ara bé, la percepció que el públic pot no ser restringit, sinó potencialment il·limitat, només la demostren Pere i Kioker, els propietaris de weblogs temàtics. Els comentaris dels autors de fotolog manifesten que es tracta d'una comunicació entre amics.

Un dels fenòmens constatats per diversos estudis i autors al voltant dels canvis culturals que comporta l'ús de les noves tecnologies de la comunicació és la indefinició de la línia que separa l'esfera pública de l'esfera privada de les persones. Es tracta d'un fenomen ambivalent. D'una banda, els espais d'ús públic són plens d'informació que tradicionalment s'havia considerat privada, personal i fins i tot íntima. Alhora, la xarxa permet conservar l'anonimat o participar amb dades fictícies (pseudònim, nic, avatar...). En tot cas, el resultat és la relativització de la diferència entre públic i privat i les activitats dels joves a la xarxa en són una clara mostra.

Alguns dels testimonis adolescents recollits en aquesta recerca expressen que s'adrecen al seu grup més proper, i això determina els temes, a més de certs trets de la seva manera espontània d'escriure els textos. Poden ser conscients que la xarxa és un gran espai fàcilment accessible, però això no els fa adreçar-se al gran públic.

G.: ...I això vosaltres com ho veieu, com una cosa pública o privada?

Biel: Públic pels teus amics.

Alba: Sí, sí, per als amics. I com que, més o menys, són de la mateixa edat...i si va algú altre... doncs com que no el coneixes...

Mireia: En el fotolog sovint poso fragments de textos que he escrit jo i que tenen alguna relació amb la foto que hi penjo o a vegades amb com em sento en algun moment determinat. També hi ha trossos que sí que són de textos que vaig escriure pel taller d'escriptura.

G. I tu quan ho escrius estàs pensant en a qui t'adreces, o no? Perquè saps que això ho miraran les teves amigues ...

Mireia: Depèn de la situació, depèn de si et sents d'una determinada manera o de l'altra. Home.. sempre s'ha de tenir en compte que això ho llegirà altra gent i no pots posar coses massa indiscretes.

En definitiva, els principals destinataris dels escrits dels fotologs són la parella i la colla. Resseguint els fotologs connectats entre sí, tant per la llista de preferits com pel llibre de visites, ens adonaríem que hi ha cercles concèntrics i interferències entre xarxes d'amistats i relacions amoroses. Podríem afirmar que els grups funcionen en forma de comunitats en xarxa i alhora com a grup de relació quotidiana a l'institut o en el lleure.

És habitual que sota una foto pròpia apareguin comentaris afectuosos adreçats exclusivament a una sola persona, la parella, com en aquest exemple d'Alícia¹⁴.

Amorrrrrr (L)(L)(L)(L)

Que et trobaré molt a faltar aqets dos dies pero ja saps, aqui tornar vol dir benvinguda i les benvingudes són...caluroses xDD

T'ESTIMO MOLTISSIM!! em fas la persona mes feliç del mon :) ja tinc ganes de veure't xD

(K)(K)(K)(K)

Fotolog d'Alícia, abril 2009

Un dels informants, Jordi, expressa directament aquesta visió del fotolog com a instrument i reflex de les relacions personals:

G: Creus que el fotolog t'ajuda a relacionar-te més amb la gent?

J: Psss, no. Jo crec que el fotolog és un resultat, de la teva vida social. Una miqueta, una miqueta... Per exemple, hi ha gent que vas al seu fotolog i no gaire gent l'aprecia i no té mai cap comentari, però ni un, que això és bastant... en fi.

¹⁴ L'exemple servei també per mostrar l'ús de signes que al msn remeten a emoticones (L: cor; K:petons).

[...]

G: El fotolog serveix per lligar?

J: Sí, igual que el messenger.

Les relacions amb la família solen restar al marge d'aquestes interaccions. Només en dues ocasions hem trobat una relació explícita amb algun vincle familiar: Mila va donar la URL del seu blog als seus familiars de l'Argentina perquè en poguessin llegir els textos i Alícia envia periòdicament correus electrònics al seu avi que viu en una altra ciutat (però no li mostra els seus espais personals a la xarxa). Kioker ho manifesta clarament:

G. ¿La teva família et dóna suport en aquesta tasca? La valora?

Kioker: No, la meua família casi mai a vist el meu web, però no els interessa gens.

El gran públic

Fins i tot en els casos de testimonis que reivindiquen el caràcter informal i personal dels seus espais, hi ha moltes opinions dels nois i noies que demostren el desig de tenir visitants. En aquest sentit, és interessant comprovar si posen en pràctica recursos distints en funció de l'objectiu o de les persones destinatàries dels seus missatges. Per exemple, Mar confessa que fa textos curts per assegurar-se que seran llegits:

Mar: Clar, clar. De la meua edat, o no. Per exemple, a partir del fotolog, un piló de gent, a través de veure les fotos... per això penjava textos molt curts, perquè la gent ho llegia de seguida. Si penjava la gran parrafada, la gent llavors ja no... Si et comentava algo era relacionat amb la foto o amb el text si era petit, petit, llavors ja no...

Fins i tot hi ha un cas en què la quantitat de públic ha motivat els continguts de l'espai. Es tracta de Kioker, que va obrir fins a tres espais fins que va tenir èxit, és a dir, públic: al mes de febrer tenia unes 400 visites diàries.

G: Escolta i tu creus que bàsicament fas això perquè estàs interessat en aquest món d'internet o perquè estàs interessat en el manga? Com ho posaries això? En quin percentatge estàs interessat en el manga o en tenir un web...

K: No sss mmm és queee, en si, la web la vaig fer perquè m'agradava, perquè sempre m'ha agradat fer webs i que el visitin. I com que els temes que jo tractava... en principi era de jocs aquest, però no el veia ningú; després va ser de misteri, però com que només m'agrada a mi... Després va ser aquesta, de jocs de DS per traduccions, però tampoc a ningú li agradava i al final va fer una cosa que agrada molt a bastant gent i que també m'agrada a mi...

[...]

K: Sí. Al principi quan es registrava un usuari em posava supercontent i d'això, però ara ho veig com una cosa normal.

Riscos a la xarxa

L'ambivalència entre espai personal privat i accés públic, ens planteja un tema de debat habitual, tant en l'àmbit familiar com en l'educatiu, els riscos d'internet. És comprensible que les famílies es preocupin pel fet que els seus fills i filles puguin ser víctimes d'algun

dels riscos de la xarxa, com ara publicitat enganyosa o cites a cegues amb resultats indesitjats. També en el món educatiu hi ha debat i mesures de prevenció i de protecció per al risc d'assetjament, difusió de dades, continguts ofensius, etc.

Al mes de gener de 2009 L'Agència Catalana de Protecció de Dades (APDCAT), la Comissió de Llibertats i Informàtica (CLI) i el Departament d'Educació, Projecte Prometeu han presentat tres nous manuals¹⁵ pràctics dirigits a menors amb la finalitat de conscienciar-los de les amenaces a la intimitat i a la privacitat que representa la publicació de les seves dades personals a Internet, com també proporcionar-los recomanacions pràctiques per evitar situacions de risc i fer un bon ús de les tecnologies d'informació. El govern de balears té un espai a internet especialment dedicat a aquests temes.¹⁶

La construcció mateixa d'espais personals a la xarxa fa difícil distingir entre les comunicacions d'àmbit privat i els espais públics. Els joves mostren poca consciència de les implicacions d'aquesta pràctica social, però tampoc no són ingenus.

G. Els teus pares què en pensen d'això del fotolog?

Alba: Bueno als meus pares no els hi agrada gaire perquè diuen 'això ho pot veure tothom..' però bueno tampoc hi penjo coses molt...no sé hi ha molta gent que pensa coses molt guarres

Arantxa: O fumats....

Alba: Clar si penges això els pares...

Ar. Si hi ha algo molt privat, doncs no ho pengis perquè ho veu tothom. Envia un correu electrònic.

G. Ho veuen com un risc?

Alba i Arantxa: Sí, sí.

Pares i mares els fan reflexionar sobre aquest tema. Mila em deia que el seu pare inisitia molt en aquesta qüestió i per les seves afirmacions sabem que hi ha reflexionat.

M. Però no sé, també es tracta de tenir compte. Sí, jo crec que és això. Una cosa és dir pensaments o sentiments i una altra és dir dades personals, saps?

G. Sí.

M. Una cosa és posar més o menys l'edat que tens perquè la gent se'n faci una idea i l'altra seria em dic tal, visc a tal lloc...

G. Això sí que seria un risc.

M. Clar. Llavors això sí que no ho faria. Tampoc crec que hi hagi un risc gaire gran. No sé, també et pot caure la cartera un dia i que algú vingui a casa.

G. Tens raó.

M. A més, trobo que hi ha tanta gent, o sigui, suposo que per estadística deu ser molt difícil.

Quanta gent deu penjar les seves coses, saps?

G. Jo també ho penso.

M. Trobo que és més probable que vagis pel carrer i ho diguis en veu alta i la gent ho senti (les dades personals), que no pas que ho mirin per 'qui, perquè realment, vull dir... O sigui, jo ho veig molt difícil. Ara, per si de cas...

L'exploració dels espais ens fa pensar que els joves no són tan imprudents com podria semblar, perquè hi descobrim molts hàbits que impliquen certa prevenció. Pere, Kioker, Mila i Jacob usen pseudònims tant en els seus espais personals com en els espais públics on participen. Cap dels informants usuaris de fotolog s'hi ha inscrit amb cognom i rarament hi fan servir el seu nom real; en les dades del titular només indiquen el país

¹⁵ Vegeu: http://www20.gencat.cat/docs/Educacio/Documents/ARXIUS/Manual_15_17.pdf

¹⁶ Vegeu: <http://www.xarxasegura.net/>

o l'estat, fins i tot n'hi ha que s'inscriuen com a andorrans o com a habitants de Nova Zelanda. No he trobat en cap dels fotologs explorats cap número de telèfon; només en algun cas s'hi pot veure una adreça de correu o de messenger. Només llegint molt atentament els comentaris del llibre de visites podríem deduir la ciutat o els llocs de vacances on es mouen i les poquíssimes vegades en què hi he trobat escrit el nom de l'institut on estudien, ho feien usant un diminutiu. No podem precisar si aquestes estratègies són intuïtives o conscients, però també es pot interpretar que formen part de certs usos convencionals que amb el temps s'han anat generalitzant a la xarxa.

Opinió de les mares

De la mateixa manera que les pràctiques objecte d'aquest estudi se situen al marge de les institucions acadèmiques, també podem afirmar que es desenvolupen al marge de la institució familiar. Així com l'estudi de les pràctiques vernacles de persones adultes solen tenir un paper important en la vida familiar (Barton i Hamilton, 1998), el fet que els joves siguin al domicili familiar quan naveguen o es comuniquen a internet no implica que la família estigui informada de les seves activitats, ni involucrada en les seves comunicacions. Això no vol dir de cap manera que no sigui interessant indagar i tractar de comprendre quina visió tenen pares i mares d'aquesta activitat que tant ocupa l'atenció i el temps dels adolescents amb qui conviuen.

En aquest apartat volem deixar parlar les mares. Disposem de dues entrevistes: una realitzada a Montse, una mare de dos adolescents, un dels quals és un noi de 15 anys titular d'un fotolog, tot i que no és informant d'aquest treball, i una altra entrevista realitzada conjuntament a les mares d'Alba i Arantxa. El cas de Montse és una mica especial: a més de ser mare de joves usuaris actius a la xarxa, és psicopedagoga i treballa en un centre de secundària. Ella es va mostrar molt preocupada pels conflictes de relació que pot comportar l'ús de canals de comunicació que escapen al nostre control, ja sigui perquè són nous o perquè, com a adults, en quedem al marge. A més d'expressar la seva preocupació, en el seu discurs planteja com una paradoxa el fet que els adolescents es comuniquin molt més en línia que cara a cara.

G. Montse, ets mare d'una alumna de 4t i també ets professora de secundària. Et deu sonar per les converses dels alumnes que tenen espais propis a internet. M'agradaria saber què en saps, què t'arriba i què en penses?

M. A veure... m'arriba la sensació de que estan permanentment connectats, o sigui, es veuen aquí però es connecten al msn o miren els seus fotologs al llarg del dia. Bàsicament això... que tenen una necessitat d'estar permanent connectats, de saber dels uns als altres. El que dic jo és que el gran problema del msn i fotologs és que tota la qüestió de l'expressió no verbal s'omiteix, i llavors una cosa que pot ser dita amb una intenció, l'altre no ho capta. Llavors tant com a mare i com a professora he viscut conflictes, malentesos, coses que han durat més del compte...que s'ha anat fent la bola més grossa... aquesta és potser la meua gran crítica. I el fet de que també moltes vegades, i això m'hi trobo amb els amics del meu fill, que no s'enraonen, o s'intercanvien molt poques paraules, i en canvi en el msn fan la gran parrafada... i dius: 'però això no té sentit', si no us enraoneu a fora, per què en el msn sí? Això ens estranya moltíssim, sobretot perquè el msn és anònim, no et veus, no hi ha aquelles mirades, no hi ha l'expressió no verbal i, per tant, sembla que tinguis permís de dir tot el que et sembli.

Montse

Voldria destacar tres sensacions comunes en les tres mares (Beatriu, Amàlia i la mateixa Montse), en abordar el tema de l'activitat de les seves filles a internet, manifestades implícitament i explícitament: admiració, preocupació i curiositat.

Admiració

Les mares veuen a casa que les filles fan més d'una cosa alhora i els estranya que puguin estar concentrades en dues o tres tasques simultànies, o bé que puguin mantenir converses amb diverses persones alhora.

A. A veure... durant la setmana han de fer deures i llavors necessiten l'ordinador, i de tant en tant i vas i veus que està obert el msn. Ahir mateix, l'Alba estava acabant un treball de socials i un de català, i vaig arribar jo de comprar i vaig entrar un moment i...' què creus que he de venir jo aquí a fer de policia?', dic 'Anna si estàs fent un treball doncs estigues pel què fas i després si m'ho demanes ja et diré que sí al msn'.

B. Són capaços de fer moltes més coses alhora del que som capaços de fer nosaltres.

A. És que no pots està pendent del que et diu fulanito o menganito, perquè no parles amb una persona, sinó amb 13 alhora... No sé si poden concentrar-se....

L'altre motiu d'admiració és el progrés en els coneixements i les habilitats relacionades amb l'entorn digital. Les seves opinions explícites donen la raó als autors que parlen de fronteres generacionals en l'ús de la tecnologia. A més, perceben algunes de les principals estratègies d'autoaprenentatge dels adolescents, com són la recerca autònoma, l'assaig, l'assumpció del risc i de l'error...

B. Amb les eines informàtiques s'hi mouen molt bé.

A. Sí, a veure, a mi em diuen sempre que vaig molt lenta...

B. No els fa por trobar una cosa a l'ordinador. Una part artística també..

A. Les fotos moltes vegades les retoquen.... l'Alba ara, per exemple, està estalviant per una càmera de fotos. Li agrada molt la fotografia i des del setembre està estalviant per una càmera i la vol tenir abans d'anar a Itàlia.

G. I on han après a fer aquestes coses?

A. Elles soles.

B. Anar provant.

A. Sí que hem provat de fer alguna cosa nosaltres a casa, com un muntatge de fotos, però elles ho agafen de seguida. Elles van provant, no els hi fa por equivocar-se...

Preocupació

Els motius de preocupació en l'entorn familiar són bàsicament dos: d'una banda, les dificultats de compaginar aquestes activitats amb la vida acadèmica o altres aficions, i de l'altra, el tipus de comunicació que estableixen els joves amb els canals digitals. Sobre el primer aspecte, és interessant comprovar que hi ha la percepció que les activitats a la xarxa són limitadores, i que hi ha diferències generacionals que es reflecteixen en la pèrdua d'hàbits que la cultura pròpia considera positius, com ara la lectura de llibres.

G. Vosaltres penseu que això és una activitat que els pot perjudicar o distreure dels seus estudis?

B. Jo crec que els priva de fer altres coses. A casa meva per exemple, no agafa cap llibre, a diferència de la seva filla (l'Alba), només els que li fan llegir a l'escola. Quan no té internet, perquè allà on vivim a vegades ens salta la línia, la veus per allà com una ànima en pena, com quan a nosaltres ens falta l'electricitat. La veus per allà que ja no sap què fer. I si no tingués aquesta

necessitat de fotologs segurament tindria més temps de fer altres coses. Qui diu llegir, diu fer una manualitat, observar, parlar amb nosaltres...

G. O sigui que li treu temps per fer altres coses?

B. Temps i imaginació per fer altres coses.

Beatriu, mare d'Arantxa

La preocupació crea també la necessitat de posar límits a les aficions dels fills.

G. Com a mare tu creus que aquestes aficions el distreuen dels estudis o també creus que poden ser complementàries?

M. No, no, el distreuen claríssimament, fins a l'extrem que li hem limitat, perquè si no era arribar a casa, agafar l'ordinador, passar-se una estona molt llarga mirant-se els fotologs de l'altra gent, que és una altre dels usos del fotolog: enterar-se de com està la situació de diferent gent. Per això et deia això de la necessitat d'estar permanentment connectats i sabent què li passa a l'altre.

Montse

El segon aspecte, el tipus de comunicació, fa sorgir qüestions que són objecte de debat en institucions educatives i en la societat en general, com ara els riscos d'internet, ja esmentats anteriorment. Ja hem comentat que Montse, segurament influïda pel seu punt de vista professional, mostrava reserves sobre les comunicacions en línia com a possible font de conflicte en les relacions personals. La preocupació de Beatriu va més enllà dels possibles malentesos en les converses juvenils, i es refereix directament al tema del dret a la intimitat o el risc de ser víctima d'algun tipus d'assetjament.

A. Jo no, jo els hi vaig dir ben clar. Perquè és que hi ha molt perill amb això, no sé si sou conscients que aquí pot entrar qui vulgui i mira com el Facebook, que ara l'Alba se n'ha fet un i estic pendent que me l'ensenyi i està donant llargues.. i dic 'és que, a veure, aquí entrarà qui vulgui' 'no només qui s'agrega.... sí mira, igual que el msn que et surt 'fulanito es vol agregar' bueno pues aquest fulanito d'on surt? I a vegades només que diguis que sí per saber qui és ja el tens allà i pot ser qui menys t'imagines.

G. Quin risc hi trobes?

A. A part dels virus, que ens desconjuntarien tot el sistema informàtic, jo me fa més por coses d'aquestes, no pas perquè les enredin, a mi no em sembla que siguin nenes que es puguin deixar enredar per una cosa desconeguda...

B. A mi és que em sembla que vens la teva ànima al diable. Perquè tot lo teu ho dones a conèixer a tothom, les teves activitats, les teves aficions, els teus amics, què fas, què deixes de fer...

A. És que és tot públic i després a casa no expliquen res, segons com, no?

B. Sí, ho expliquen tot allà, i ho expliquen d'una manera amb molt poca mala fe, però, és clar, si algú té el propòsit de saber què fa una persona, pot saber-ho molt fàcilment a través de Facebook per exemple... pots seguir la pista diàriament si vols.

G. I creieu que això és un risc?

B. I que tampoc has de deixar que tothom sàpiga tot de tu.

Curiositat

Durant l'entrevista, les mares parlen de les activitats de les seves filles con si les informacions aconseguides fossin petites conquestes. S'han anat informant del funcionament d'un fotolog i dels continguts que hi inclouen, escoltant com en parlen amb les amigues i obrint la pantalla, de vegades de forma "clandestina". La curiositat i la necessitat de vigilància es confonen i els pot costar molt aconseguir la informació que cerquen sobre la vida de les seves filles.

B. És la seva xarxa de contactes. En volen formar part perquè si no es sentirien molt desplaçades...

A. *I pengen coses i escrits molt íntims i dius 'però si ho llegeix tothom!'*
G. *Però elles us deixen mirar el fotolog?*
A. *Jo a casa ja ho dic.*
B. *A casa meva jo ho miro sense que ella ho sàpiga*
A. *Jo a casa els hi dic quan ho miro. Ja els hi he dit, 'si mai veig una foto que no m'agrada us ho diré, us ho diré i us el tancaré'. Les fotos que pengen elles en general són correctes, perquè veus fotos d'algunes altres que dius...deu n'hi do...*
A. *El que passa és que utilitzen un llenguatge que s'entenen entre elles, perquè si no saps de què va, et perds.*
B. *Sí, molts missatges entre línies.*
A. *Elles s'entenen però suposo que si ve algú de fora no s'enteraria de gaire.*
B. *Sí, perquè amb aquests missatges tants curts elles s'entenen, en canvi, a nosaltres ens passa per alt part de l'informació.*
A. *Sí que veus que a lo millor allò volia dir algo... però si no ho saps, no ho enganxes.*

Opinió dels docents

En un treball d'aquest tipus no podia faltar el testimoni dels docents. Les noves tecnologies de la comunicació van canviant algunes pràctiques educatives de manera progressiva i irregular en un període relativament curt. Les quatre entrevistes a docents de què disposem reflecteixen punts de vista diversos que molt probablement conviuen en els centres i de vegades constatem que en una mateixa persona, perquè els canvis sempre generen dubtes i interrogants.

Desconeixement o desinterès

Cassany i Ayala, en un article titulat *Nativos e inmigrantes digitales en la escuela* posen el toc d'atenció la importància de valorar amb criteris actuals les activitats que els joves desenvolupen fora de l'escola. No fer-ho pot comportar caure en una inèrcia injusta:

Los usos coloquiales y espontáneos de las TIC que hacen los chicos (mensajes de móvil, foros en línea, consultas a Wikipedia) se valoran como formas culturales menores, vulgares, cotidianas, desvinculadas del saber dominante académico y del curriculum establecido. En algunos casos no solo se marginalizan, sino que se consideran las culpables principales del bajo rendimiento escolar.

(Cassany i Ayala, 2008)

Els testimonis entrevistats són conscients que els nois i les noies alumnes seus passen moltes hores connectats a la xarxa, però tenen un coneixement molt vague sobre les pràctiques dels joves que suposin producció de continguts o simplement comunicació escrita. Podríem definir el punt de vista d'en Toni, professor de 4t d'ESO, com a *desinterès legítim* o respectuós. Ell mateix fa servir internet per informar-se de l'actualitat, és seguidor dels webs de jocs lingüístics, però no relaciona aquestes activitats amb les seves classes i reconeix que no se'n sortiria de comunicar-se amb els alumnes en l'entorn digital.

G: *O sigui, tu sents que els alumnes fan servir molt el messenger i del fotolog només n'havies sentit a parlar.*

T: *No, nooo, el fotolog, n'he sentit a parlar. El fotolog, n'he sentit a parlar i he sentit a parlar del facebook.*

G: *N'has sentit a parlar entre els alumnes. Has visitat aquests espais?*

T: Entre els alumnes, sí. I alguna vegada m'ha convidat algú: "fes-te del facebook o d'un cercle d'amistats de no sé qui...", i escolta, tu, jo... si veient-los personalment, els perdo de vista i no els recordo, sí... per la xarxa no me'n sortiré pas. I per tant no hi he entrat.

Maria Antònia explicava que fins i tot havia rebut la invitació d'una alumna a visitar el seu fotolog. Ho comentava d'aquesta manera:

MA: Una alumna em va dir, ah si vols mirar més fotos, entra en aquesta plana, a l'adreça que em va dir ella, i en allà hi havia unes fotos i altres amigues seves hi havien entrat i havien escrit i es parlaven a partir d'allà. Que a la millor era una cosa d'aquestes, que jo no sabia...

G: Així que has sentit a parlar dels fotologs i has anat a mirar-ne un.

MA: És que devia ser això. Quan m'ho vas dir, això dels fotologs, vaig pensar: "això em sona". I vaig dir: és clar, és clar, perquè em van donar les fotos d'això dels cavalls...

[...]

MA: Que és lo que jo llegia. És el que jo llegia. Jo anava baixant i anava llegint Jo llegia que s'anaven dient coses. Anava investigant i veia que era del dia passat i deien coses. "Ah, has quedat bé!" No sé." Ens veurem dissabte!"

Sembla que la visita no li va despertar gaire interès. No coneixia el funcionament d'aquest tipus d'espai, ni era conscient que un fotolog podia conduir a molts altres. També en parlava com qui es refereix a una realitat intrascendent, allunyada dels seus interessos professionals.

MA: Però, això vols dir que no serà com tot, que serà una moda, que ho faran molt i serà com un boom i després passarà. Igual que lo altre cons se diu? Allò de la... foto...

G: Facebook?

MA: Facebook, això, sí.

Vaig convidar-la a visitar més fotologs, així que li vaig enviar un correu amb adreces perquè ella mateixa els pogués explorar per donar-me'n la seva opinió. Aquest és el correu que vaig rebre com a resposta:

*Hola Glòria,
he vist els fotologs i he entrat a d'altres, també a facebooks, i almenys els que he vist, els trobo molt... no se com definir-ho... diuen moltes "tonteries", suposo que ja els hi passarà i que quedaran per veure's en un bar ... no hi sé trobar el què, jo
M Antònia*

Escepticisme i dubtes

També hi havia representada la postura dels docents que constaten la necessitat d'obrir les aules a l'entorn digital, però alhora plantegen dubtes sobre la manera de dur-ho a terme i expressen les seves pors. Alguns dels temes que els neguitegen són també focus de debat en tot el món educatiu: la sensació de caos que produeix la quantitat d'informació al nostre abast i la necessitat d'ajudar els alumnes a seleccionar les fonts i processar les dades. Reprodueixo un fragment de l'entrevista amb Rita, professora de música a tercer d'ESO en un institut públic. Està convençuda que internet és una font de recursos per al docent, però es mostra escèptica quan es tracta de proposar als alumnes que en cerquin pel seu compte per fer treballs acadèmics.

R: ...però a mi em sembla que per ensenyar a pensar i tot això no calen ordinadors. Es pot fer amb ordinadors, però també es pot fer sense.

G. En quins casos uses internet?

R. El que faig servir a classe d'això és doncs per música me va fantàstic el youtube, totes les pàgines que podem veure. Perquè és diferent quan ells escolten una música que estem treballant

que quan la veuen, encara que només vegin que estan tocant els instruments doncs de música clàssica, no? Veuen els instruments i això els crida molt l'atenció. Però a l'hora de fer treballs, moltes vegades depèn del que vull que facin, els demano que m'ho facin a mà, perquè com a mínim tenen la feina d'allò, passar-hi una mica de filtre, no? Perquè el que faig és que els demanes uns punts condrets, els dius "vull que surti això i això", perquè ells ho hagin de pensar.

G: Perquè no creus que...

R: Si no, ells van a internet, te baixen la parrafada, te la plantifiquen allà i no se n'enteren de res de lo que han fet. I, clar, jo això ho trobo que és pitjor que lo altre, perquè almenys lo altre han de tenir la feina de llegir-ho i seleccionar-ho. Si més no, per poder triar què es lo que copien, saps? Per què amb lo altre és tan fàcil, que van...

G. Creus que els falten criteris per seleccionar informació, per donar-hi la forma que...

R. Sí, i això, bueno, és clar, és una cosa que sobre el paper ho haurien de saber fer. No ho saben fer ni sobre el paper, i clar, trobo que internet aquí empitjora la cosa, perquè n'hi ha tanta, d'informació, tantíssima...

Vaig intuir que no em parlava només a títol personal i li vaig demanar la seva opinió sobre el grau d'acceptació que els seus companys de feina manifestaven sobre l'ús de la xarxa en les activitats didàctiques.

R. No ho sé. Jo penso que n'hi ha molts que sí, n'hi ha molts que a mitges com jo, i n'hi ha molts que re, no sabia dir-te... Quan fem allò és claustres i surten doncs els d'informàtica defensant això, tants com surten defensant això, en surten dient, allò, que per què tot ho hem de fer amb ordinador, que a veure, que hi ha moltes eines també. I penso que de les dues bandes hi ha, hi ha...

G. Arguments..?.

R. Sí, arguments. Les dues postures tenen la seva part de raó, no? Clar, el que no podem fer és allunyar-nos tant del món real dels nanos, que estan aquí i que ho coneixen molt més que nosaltres, i l'altra és que tampoc ens deixem... allò... mascarar amb aquesta idea de que sí que internet i que tot ha de ser via digital, perquè també es perden, i molt més fàcilment, penso jo, no? Perquè és un món tan ampli que amb les coses així d'aprenentatge que és lo que més conec jo, doncs s'hi perden, la majoria de nanos s'hi perden. I, clar, no sé això com s'hauria d'arreglar...

Toni també es mostrava partidari de fer servir la gran varietat de materials que internet posa al nostre abast, referint-se a docents que cerquen recursos per a les classes o a la possibilitat de recomanar als alumnes que cerquin informació amb instruccions i pautes molt clares. Ara bé, no li sembla gens fàcil connectar les classes amb les activitats de redacció a internet, ja que les considera circumscrites a l'espai més personal dels estudiants.

G: Creus que podria haver-hi alguna manera de lligar la matèria als espais on escriuen? Perquè de fet escriuen força. Alguns escriuen al facebook, però en general on escriuen més és al fotolog.

T: No en tinc ni idea. No, no, no en tinc ni idea. El que plantejes és un món que jo crec que té moltes possibilitats, per exemple capturar imatges, vídeos, capturar textos. És a dir, és un món increïble, per exemple les hemeroteques ara mateix les tens a la xarxa, pots consultar el que et doni la gana, en un minut veus la Vanguardia del 1890 o El Punt diari del 1980, això sí que ho veig clar. Però en l'aspecte diríem més lligat a la seva vida íntima, perquè estem parlant de la vida més íntima i més personal, en la qual suposo que mostren les seves pors, les seves inquietuds, diríem els seus estats d'ànim, aquí no... diríem que no m'imagino com entrar-hi.

Confiança i descobriment

Si haig de reconèixer que el meu suggeriment de visitar fotologs d'adolescents no va engrescar la professora Ma Antònia, també vaig tenir l'experiència completament inversa. Pura, a més de fer classes de ciències a 4t i a batxillerat, està implicada en la millora del pla tutorial del seu centre. Segurament en les seves opinions sobre l'ús que els adolescents fan d'internet s'hi reflecteix la importància que atorga a la comunicació i la confiança que té en els nois i les noies.

P. En relació a si és positiu o negatiu, jo diria que té les dues facetes. D'una banda, com a positiu, perquè els hi permet una comunicació més ràpida, perquè troben coses de seguida, estan més oberts, s'han tornat més cosmopolites, estan més al dia... en aquest sentit és molt positiu. En el sentit negatiu diria que, com que els enganxen, això els priva de fer altres coses a l'aire lliure, a tenir relacions més reals amb altres persones.

G. Creus que el que fan a Internet pot ser útil per la seva formació, per al seu aprenentatge?

P. Jo crec que sí. Tant en relació al tema de comunicació amb els demés, perquè vulguis o no encara que utilitzin el seu propi codi i llenguatge, estan aprenent a comunicar-se ràpidament amb altres persones, i en aquest sentit és útil. I també és útil en el sentit de quan fan treballs d'escola: han après a buscar per Internet, potser els hi falta seleccionar, però hi estan familiaritzats i és una eina que és necessària en el treball, per tant, els hi serà útil, ho dic amb tota seguretat.

Pura no havia visitat mai espais personals dels seus alumnes, ni d'altres joves. Li vaig mostrar el blog de Pere, el web de Kioker i alguns fotologs d'alumnes del seu mateix centre. Aquests van ser alguns dels seus comentaris mentre visitàvem fotologs.

G. A veure, mirarem el calendari i triarem una foto que ens agradi. Aquí surten totes les fotos que ha actualitzat en aquest mes. Mirem aquesta que també té un text molt llarg. No és habitual que facin servir un text tan llarg. Normalment el que fan és que escriuen un peu de fotografia, i si és una excursió doncs expliquen l'excursió, o una anècdota... Mira ara anem a un altre. Aquí posa Girona però d'això no n'hem de fer cas perquè a vegades posa Ohio. Mira aquí per exemple ha decidit posar un text en anglès, i segur que són ells, perquè, mira, diuen: 'demà examen de revolució industrial i moviments obrers. Aleixot t'estimo moltíssim carinyo'...

P. Saps què et dic? Que el que m'estàs ensenyant no ho trobo negatiu.

G. Bé, i quines possibilitats pedagògiques hi veuries?

P. Home, per exemple aquí els textos són llargs, per tant, hi ha hagut un intent de fer una redacció. Suposo que una cosa pedagògica seria a partir d'una redacció després tu la pots millorar... però des del moment en què tu t'estàs esforçant per escriure i per comunicar-te ja estàs practicant, per tant ja... la finalitat última que és la comunicació ja està feta. El fet de ser textos llargs també, el fet de buscar fotografies artístiques ja és creatiu... estic una mica pensant en competències encara que sigui una mica cursi... però en aquests sistemes estan utilitzant tecnologia, creativitat, llengua... per tant, s'estan complint objectius. Després faltaria una mica polir-lo, no? A partir d'aquí es podria convertir en una eina... al revés, penso que seriem nosaltres, els professors, que si coneguéssim més això podríem treure partit per utilitzar-ho.

G. Sí, jo també ho veig així. A mi una de les coses que més em sorprèn és com han après a fer coses tan sofisticades. Mira aquesta foto, és molt artística, a més a més l'han manipulat, aquí han posat lletres, no sabem si han canviat el color, aquí hi ha un monument....

P. Doncs quedo sorpresa, perquè el que havia sentit a dir del fotolog era quan s'havia utilitzat per insultar o burlar-se d'algú, per tant, tenia una idea totalment negativa del que era, però pel que estic veient aquí, aquesta utilitat que li donen és totalment positiva i molt maca.

I aquests van ser els seus comentaris en explorar els espais i els vincles del blog sobre música de Pere, ja cap al final de l'entrevista:

G. Doncs si vols tocar cançons amb la guitarra alguna de les cançons, ell posa les lletres traduïdes de l'anglès al català, connecten vídeos i pots tocar-ho amb guitarra, si en saps.

P. Si tu em preguntes pel què hi ha, per el tipus de concerts i de música, diria que és d'un alumne jove. Si em preguntes per la complexitat que té l'elaboració d'aquesta la pàgina, doncs no ho hagués dit mai que una persona jove pogués fer una cosa d'aquesta complexitat. Per tant quedo paradísima si em dius que és de...

G. Té quinze anys.

P. Doncs la conclusió, encara que no me la preguntis, és que hauríem d'aprofitar nosaltres, que ens hauríem de posar una mica al dia de tot això, per treure la potencialitat dels nanos. Quan realment tenen un objectiu i els agrada, la potència és que és increïble.

G. Quina creus que seria la principal dificultat si volem aprofitar tot això?

P. La nostra por a entrar en aquest món de les tecnologies. Tampoc és un rebuig, sinó que com que ha sigut tan ràpid se'ns ha escapat una mica de les mans i ha una certa mandra a reciclar-te.

G. Et refereixes als docents?

P. Sí, perquè si els docents dominéssim tot això podríem treure moltíssim partit per als nanos.

Comprovar la reacció tan positiva d'aquesta professora mentre jo li mostrava en pantalla una realitat que ella desconeixia fins aleshores, em va omplir de satisfacció. Els lectors perdonareu que m'hagi permès la llicència de reproduir-ne fragments més llargs que en altres apartats.

Conclusions

Pràctiques lletrades vernacles dels adolescents a la xarxa

Sabem que els joves d'avui dia passen una gran part del seu temps davant d'una pantalla d'ordinador; desenvolupen a internet moltes de les seves activitats d'oci, com ara jocs electrònics en línia, visites a webs de grups musicals, sèries dels seus personatges preferits, animació, etc. Però en el seu temps de connexió a la xarxa, a banda de divertir-se, també es comuniquen i posen en pràctica habilitats molt complexes. Explorar les produccions escrites dels nois i noies, i rebre el testimoni directe d'un grup d'usuaris actius de la xarxa ens ha aportat molta informació sobre el tipus de comunicació i de pràctica escrita que desenvolupen. Com a conclusió, presentem una síntesi de les característiques generals de les pràctiques lletrades dels adolescents a internet, en el benentès que no exhaurixen les possibilitats del corpus reunit, tant en forma d'entrevistes, mostres de textos o dades recollides de l'exploració dels seus espais personals.

1. Els joves fan un ús quotidià dels sistemes de comunicació digital, amb activitats que es desenvolupen al marge de l'activitat acadèmica i, generalment, també al marge de la família.
2. El contacte amb els recursos d'internet permet a nois i noies configurar la pròpia imatge, relacionar-se amb altres persones, i rebre'n el reconeixement. Entre les motivacions que mouen els joves a construir i tenir un espai personal a la xarxa hi ha el desig de ser reconegut, llegit i admirat per algun aspecte, és a dir, l'espai personal a internet ajuda construir una identitat social i els joves l'usen per viure i integrar-se en un context social.
3. Els espais de la xarxa més usats pels adolescents tenen la funció principal de mantenir el contacte amb el seu cercle d'amistats i coneixences. Tot i que els continguts que hi publiquen siguin accessibles al gran públic, els titulars no s'hi adrecen de manera conscient o explícita.
4. Hi ha espais força elaborats que requereixen experiència i dedicació, en què alguns joves reuneixen continguts relacionats amb alguna afició. En aquests casos els titulars són conscients que s'adrecen a un públic ampli i l'increment del nombre de visitants els motiva.
5. Molts joves dominen l'entorn interactiu del web 2.0. És a dir, es mouen amb comoditat en l'entorn multimodal i elaboren els seus missatges utilitzant els recursos variats que els ofereixen la xarxa i la tecnologia. Manipulen fotos,

extreuen i transformen textos, incorporen so, música, imatges, vincles a altres espais, etc.; és un procés on creen, però també transformen i recreen continguts de diverses fonts i d'altres autors.

6. Les pràctiques dels joves reflecteixen el pas de les comunicacions escrites del paper a la pantalla i la transformació dels textos en missatges multimodals on la imatge té un paper prioritari i l'escrit es combina amb altres elements visuals i sonors.
7. Els missatges dels joves reuneixen diversos codis escrits i visuals: diverses llengües i codis d'escriptura característics de la comunicació mediada per ordinador, que comparteixen trets amb els missatges de telèfon mòbil i de *messenger*, i responen no tan sols a criteris d'economia, sinó també a usos creatius i lúdics de l'escriptura.
8. El llenguatge que fan servir els joves a internet no és uniforme. Demostren ser conscients de la relació entre model de llengua i nivell de formalitat, ja que mesuren l'ús dels codis particulars i adapten el model de llengua a les diverses situacions. Un mateix espai personal pot presentar diferents nivells de formalitat ben delimitats. Per exemple, la llengua que apareix al peu de fotografia en un fotolog sol ser més correcta i més formal que les frases del llibre de visites. D'altra banda, els joves també s'adequen a les convencions generals del codi escrit quan participen en comunicacions de públic ampli, com ara en fòrums d'opinió relacionats amb alguna afició.
9. És especialment acurat el format i el model de llengua de dos tipus d'espais personals: aquells construïts al voltant d'un contingut temàtic i adreçats a públic ampli i els que reuneixen textos literaris de creació pròpia.
10. Les activitats lletrades vernacles dels adolescents a la xarxa són pràctiques complexes i dinàmiques que requereixen pràctica i aprenentatges diversos. Els joves adquireixen els coneixements i les habilitats necessàries per desenvolupar-les de manera autònoma i en col·laboració amb altres joves. Constitueixen, per tant, un espai d'aprenentatge informal i cooperatiu.
11. Els noi i les noies es mostren poc conscients de la importància que poden tenir les seves activitats a la xarxa per al seu aprenentatge o de la relació que podrien tenir amb amb l'activitat acadèmica o el seu desenvolupament personal.
12. Les pràctiques dels adolescents a la xarxa també són mostra que s'ha difuminat la línia separadora entre l'àmbit públic i l'esfera privada de les persones. Tot i ser poc conscients d'aquest fenomen i semblar poc preocupats pels riscos de la xarxa, els joves hi posen en pràctica molts hàbits aconsellables per preservar la intimitat i evitar possibles riscos.

Implicacions pedagògiques

Els enfocaments centrats en els continguts o en el paper del docent han anat evolucionant en la direcció de situar l'aprenent en el centre de la tasca pedagògica. Aquest plantejament fa necessari investigar la realitat dels destinataris de l'ensenyament i tenir en compte no tan sols les seves necessitats, sinó també els coneixements previs i els factors que els motiven a l'aprenentatge.

Els nois i les noies han entrat en l'entorn de les comunicacions digitals de manera autònoma, quan han tingut un entorn familiar o social que els ho hagi permès. Fan servir espais personals de la xarxa que els ajuden a construir i mostrar una personalitat i desenvolupen activitats de comunicació real en entorns electrònics complexos, utilitzant diversos canals (escrit, visual, auditiu). La participació activa dels joves en el món de la comunicació digital es desenvolupa en general fora de l'àmbit de l'escola.

El context educatiu no pot ignorar aquesta realitat. Encara més: quan els educadors investiguem l'interès que els joves tenen per l'entorn digital i per crear-hi contingut, descobrim que posen en pràctica moltes destreses que podrien passar desapercebudes en l'activitat acadèmica convencional i que són bàsiques per al desenvolupament de les habilitats de comunicació escrita i de relació social.

Algunes investigacions, entre les quals s'inclouen els NEL, han centrat el seu interès en els fenòmens d'aprenentatge fora de l'aula. Fer-ho avui dia significa explorar la relació dels nois i noies amb l'entorn digital. Segons M. Prensky els joves d'avui dia estan aprenent moltes més coses i més útils per al seu futur en la seva relació quotidiana amb mòbils, videojocs, mòbils i ordinadors, que a l'escola.

Tanmateix, moltes activitats seves a la xarxa són pràctiques que requereixen aprenentatges complexos, pràctica i constància. Algunes pràctiques quotidianes a la xarxa tenen paral·lelismes en l'entorn acadèmic: cercar informació, llegir, redactar, buscar citacions o poemes, opinar, comentar textos o il·lustracions... En canvi, altres han estat absents als currículums acadèmics de l'ensenyament obligatòria, o comencen a tenir-hi alguna presència puntual: manipular fotos i documents àudio, editar vídeos, enregistrar la veu...

Ens cal evitar aquesta dissociació entre les activitats del jovent a la xarxa i l'activitat acadèmica, en altres paraules, cal connectar la realitat quotidiana dels joves amb l'entorn educatiu. Estudiar què fan els adolescents a la xarxa, quines raons els mouen a crear continguts, com aprenen els recursos tècnics i els codis per actuar en l'entorn digital és només un començament. Segons Donna E. Alvermann, els investigadors i els educadors hauran d'extreure dels mateixos estudiants idees i fórmules per connectar el seu coneixement de l'ús de la xarxa amb els plans d'estudi de la formació acadèmica (Alverman 2008). Alguns autors del nostre país també veuen les possibilitats que obre aquesta perspectiva:

En conjunto, las TIC multiplican los usos vernáculos de la escritura. Hoy un adolescente puede hacer mas cosas, mas variadas y mas poderosas con la lectura y la escritura. El interes por estudiar como aprovecha estas posibilidades y que efectos tiene ello en su alfabetizacion dominante es indudable

Cassany, Sala, Hernandez, 2008: 9

D'altra banda, conèixer i tenir en compte les pràctiques lletrades vernacles dels adolescents és una de les maneres de posar en pràctica les premisses del constructivisme pedagògic, en tant que es tracta d'analitzar les capacitats i els coneixements actuals i permet conèixer una zona de desenvolupament proper dels aprenents (Vigotski). Es tracta, en realitat, de partir del que saben i del que fan per anar al que necessiten per viure i relacionar-se al segle XXI.

Els nostres alumnes pertanyen a les generacions que ha nascut directament en aquest entorn on els textos digitals són una realitat quotidiana (Prensky 2004) i es mouen amb destresa i confiança en el món multimèdia jugant a videojocs, usant tots els recursos d'un telèfon mòbil o del xat per comunicar-se, elaborant i compartint informacions, opinions i sentiments. Sabem que una part important de les activitats dels adolescents actuals consisteix a crear i compartir continguts en línia en les seves activitats d'oci i en la relació amb altres joves.

Segons Etienne Wenger, en l'enfocament que ell mateix anomena Teoria social de l'aprenentatge, tots pertanyem a distintes comunitats de pràctica, implícites o explícites, en què actuem, ens comuniquem i aprenem en funció d'uns objectius compartits. Wenger precisa que el concepte de *comunitat de pràctica* ajuda a entendre una realitat social real ja existent, que la novetat només és el concepte mateix. Fa notar que aprendre no és una activitat separada, no és alguna cosa que fem mentre aturem altres activitats. Ben al contrari, sovint reconeixem que les experiències que ens han aportat més aprenentatge es produeixen fora dels contextos considerats educatius.

New technologies such as the Internet have extended the reach of our interactions beyond the geographical limitations of traditional communities, but the increase in flow of information does not obviate the need for community. In fact, it expands the possibilities for community and calls for new kinds of communities based on shared practice.

E. Wenger, 2006:17

Adaptar l'ensenyament a la realitat actual

Les nostres pràctiques escrites han canviat molt durant la darrera dècada. La correspondència electrònica ha substituït gran part del correu tradicional i de les comunicacions telefòniques. Llegim llibres que hem trobat comentats en un fòrum de lectors o referenciats en un article publicat en un blog o en un web o busquem dades directament a internet, ens informem a la xarxa sobre productes que necessitem abans de comprar-los, podem llegir versions digitals de la premsa abans de sortir de casa i si volem participar en un espai obert als lectors, podem escriure a la pantalla i enviar un escrit a tres periòdics simultàniament.

Les pràctiques escrites i comunicatives en l'entorn educatiu haurien d'aproximar-se als usos actuals i és evident que la cultura escrita ha experimentat grans canvis en el transcurs dels darrers decennis. No obstant això, en l'àmbit acadèmic els joves conviuen amb molts textos propis de la generació anterior i es traslladen a un entorn molt diferent en la seva vida privada i social. La qüestió és que, pel que fa a modes i entorns de comunicació, aquest àmbit privat té moltes afinitats amb les seves futures

¹⁷ El web personal d'Etienne Wenger ofereix una síntesi del concepte de comunitat de pràctica.
<http://www.ewenger.com/theory/index.htm>

necessitats com a éssers socials. La multimodalitat i els nous formats haurien de renovar les pràctiques de lectura i escriptura a l'aula. Moltes activitats didàctiques tradicionals en l'ensenyament de la llengua resulten ara poc adequades, no tan sols perquè han canviat les característiques dels textos, sinó també perquè han canviat les necessitats dels aprenents.

Els nostres alumnes i els nostres fills passen molt més temps davant d'un ordinador, un videojoc o la televisió que davant d'un llibre, però encara els oferim un ensenyament molt analògic: llegeixen llibres i documents impresos en paper, prenen apunts en fulls o llibretes quadriculades i són avaluats amb exàmens que han d'escriure a mà. Aquesta contradicció els pot fer pensar que el que reben a l'institut té poc a veure amb la vida real i amb el seu futur. ¿Fem classes analògiques per a aprenents digitals? ¿Som professors de l'era Gutenberg amb alumnes de la generació google? Hi ha moltes raons per pensar que és així. Fins i tot trobem casos en què la tecnologia s'usa a l'ensenyament amb un rendiment molt limitat, com un espai on trobar els apunts del professor o un prestatge virtual on deixar els treballs acadèmics perquè la professora pugui corregir-los.

Aprofitar les possibilitats de la xarxa

Podem aprofitar les possibilitats que ofereix la tecnologia per millorar la gestió dels materials didàctics, els instruments d'avaluació o el procés d'elaboració del text (facilitat d'edició, correctors ortogràfics, cercadors per a consultes lingüístiques...). Però també cal aprofitar les oportunitats que ofereix la xarxa per fer un ús real dels textos escrits, entesos com a missatges multimodals, com a artefactes amb presència de components diversos (multimodalitat), que es poden observar, analitzar i conèixer, de la mateixa manera que també els hem ensenyat a endinsar-se en les pàgines d'un llibre i a observar-lo com a realitat material.

Students no longer simply decode, skim and scan, but they move across and among texts, design text, create mark-up code, render images, and so on. Where students formerly understood the layout of pages in a book, today students read, design, surf and write on-screen.

Pahl & Rowsell, 2005 :27

A les escoles catalanes comença a ser habitual que el docent proposi als alumnes fer recerques a internet: una notícia, informació temàtica... i les webs temàtiques ja s'han afegit a les fonts bibliogràfiques en l'assessorament que rep un alumne que fa un treball acadèmic. També hi ha experiències de creació d'espais compartits (*moodle*, escola oberta, intercanvis internacionals) per a l'ús didàctic. En canvi, encara no són prou habituals les experiències que aprofiten les possibilitats dels espais no acadèmics de la xarxa, en els quals, gràcies al web 2.0, podem actuar directament en entorns socials reals (des de la bústia de l'ajuntament de la pròpia ciutat o els clubs esportius de la comarca fins a comunitats virtuals vinculades a un tema o a una afició...).

Podem distingir dos grans tipus d'ús educatiu de l'entorn Web 2.0 en tant que espai que permet la comunicació, les pràctiques creatives i el treball cooperatiu: els usos gestionats pels docents (amb o sense col·laboració de l'alumnat) tancats i els usos oberts. Els primers agrupen les experiències de creació d'un espai d'aula (aules virtuals, blog d'aula, webquest, wikis...), en general administrats pels docents i sovint dependent d'un servidor del centre o institucional. Els usos oberts consisteixen a rebre,

elaborar i compartir continguts en espais accessibles al públic en general. Les noves tecnologies han facilitat enormement els projectes d'aquest tipus, l'alta connectivitat i el web 2.0 han ampliat les perspectives de fa tan sols tres o quatre anys.

Hi ha diversos factors que fan atractius aquests espais públics. Sens dubte són una manera d'aprofitar al màxim les possibilitats de la computació al núvol¹⁸, que pot permetre, tant a alumnes com a docents, visitar els continguts molt més enllà de la durada d'un curs o de l'estada en un centre. Però l'atractiu principal és, al meu entendre, la possibilitat de fer servir entorns reals de comunicació per a la pràctica de les habilitats comunicatives, tant en la seva funció de banc de proves com en l'ús efectiu dels missatges que es llegeixen i s'escriuen.

Propostes per a l'aula

La tendència general de la renovació en la didàctica de la llengua ha estat ampliar els usos i els entorns de l'objectiu d'aprenentatge (gèneres discursius, activitat social...). Això ha comportat replantejar la relació entre la reflexió metalingüística i l'ús de la llengua i a reconèixer que hi ha una distància important entre coneixement del codi i ús real. Ja hem comentat també la grans transformació que han sofert els conceptes llegir i escriure i que l'ampliació d'àmbits d'ús i d'aprenentatge fan replantejar constantment què vol dir ser alfabetitzat avui dia. La lectura no es pot reduir als textos impresos, ni l'escriptura als textos manuscrits.

L'esperit de les propostes per a l'activitat de l'aula no és diferent del que transmetien els experts en didàctica de la llengua des de la difusió dels enfocaments comunicatius als anys 80, es tracta d'usar a la classe de llengua materials reals dels entorns digitals comunicació i participar en activitats de comunicació real fora dels límits físics de l'aula. Ambdues propostes són avui dia més accessibles gràcies al Web 2.0.

El treball de l'aula pot fomentar la lectura i l'escriptura de textos electrònics situats en el seu context, a fi de millorar les competències comunicatives tant dins com fora de l'entorn acadèmic. En l'objectiu de renovar l'ensenyament de l'expressió escrita, no podem obviar que la pantalla ha esdevingut habitual com a suport i context, que atorga protagonisme a la imatge i comporta la combinació de diversos codis i canals.

Avui no s'escriu com fa vint anys i, si canvien els hàbits d'escriptura, cal que canviï l'ensenyament de l'escriptura. Ara escriure implica usar processadors de textos i navegar per internet: activar el corrector, conèixer recursos de presentació gràfica, manipular formats, consultar un diccionari en línia, incloure il·lustracions i vincles en un text... I comunicar-se per escrit avui dia vol dir desenvolupar una multiplicitat de competències (digital, social, cultural, pensament crític...).

Tenint en compte les aportacions dels enfocaments socioculturals i dels nous estudis sobre literacitat, no podem concebre llegir i escriure com una llista d'habilitats, sinó com a conjunt d'experiències personals i de relació social que s'amplien a partir de necessitats i pràctiques reals significatives. Es tracta d'aprofitar i d'ampliar les activitats

¹⁸ Veg. Cloud computing a Wikipedia: http://en.wikipedia.org/wiki/Cloud_computing

que els joves ja realitzen de manera informal en les seves pràctiques vernacles aportant-los recursos per millorar-les.

La consciència que els docents actuals som immigrants digitals que treballem amb nadius digitals ens pot crear incomoditat i fins i tot angonya. No obstant això, molts aspectes de la funció docent són absolutament necessaris per ajudar i acompanyar els estudiants en el seu aprenentatge, també en l'entorn digital i en l'ús de la tecnologia.

El docent pot ser un facilitador i un coaprenent que també aprèn i que actualitza els seus sabers en la mesura que les tecnologies avancen.

F. Martí, 2008

Larson i Marsh defineixen tres rols molt interessants que caldria afegir a la funció clàssica dels docents en el context actual en què els aprenents s'han de moure en un entorn electrònic complex i multimodal (Larson i Marsh, 2005:73). Són els següents:

- **Font de recursos** Pot seleccionar i aportar materials multimodals per observar i analitzar. No es tracta només de recollir materials, sinó de seleccionar aquells que puguin ser més útils per a l'aprenentatge, amb criteris que els estudiants no podrien aplicar de manera autònoma.
- **Construcció de coneixement** Cercant i produint situacions en què docents i alumnes aprenen junts en col·laboració.
- **Assessorament** El professor o la profesora té autoritat reconeguda per assessorar els alumnes en el seu paper de dissenyadors o constructors de missatges a partir dels recursos de la xarxa, ja sigui mitjançant consells o posant en pràctica la seva funció avaluadora. Pot assumir el paper de crític expert, no pel coneixement dels recursos tecnològics, sinó per la capacitat de valorar els textos, els continguts i els productes finals que els nois i noies produeixen, utilitzen o reben. En aquest paper ha d'ajudar progressivament els estudiants a prendre decisions i a adquirir criteris propis. En aquest acompanyament, el docent també pot ajudar els menors a prevenir certs riscos dels nous entorns i a evitar possibles conflictes.

Les propostes següents volen esbossar línies de treball inspirades en l'experiència d'haver conegut una part important de la realitat d'un grup d'adolescents catalans, d'haver-hi compartit punts de vista i opinions i constatar la necessitat de trencar la dissociació entre l'entorn de les seves pràctiques comunicatives quotidianes i l'activitat de l'aula. Partim d'un objectiu comú entre docents i estudiants: la voluntat de millorar la competència comunicativa en totes les facetes de la vida.

- a) Valorar les pràctiques vernacles dels alumnes, especialment quan tenen relació amb els objectius curriculars: comunicació formal, elaboració i revisió de textos propis, reflexió sobre les diferències entre el codi oral i l'escrit...
- b) Aprofitar els textos reals de les pràctiques vernacles a la xarxa, convidant els nois i noies a mostrar a l'aula els seus espais personals i comentar-los. També poden mostrar els espais que visiten amb més freqüència i explicar al grup com funcionen i què s'hi pot trobar.

- c) Analitzar fragments de missatges escrits informals, *msn* o SMS. Comparar-ne l'escriptura amb altres models de llengua més formals permet als alumnes prendre consciència sobre la diversitat de la llengua.
- d) Observar textos digitals en grup per comentar-ne aspectes lingüístics i no lingüístics, com ara la relació entre imatge i text o les diferències de registre lingüístic entre textos sincrònics i asincrònics. Incloure-hi els textos digitals personals que els alumnes vulguin mostrar lliurement al grup.
- e) Introduir els espais d'ús públic a l'aula, observar plegats models dels nous gèneres discursius i analitzar-ne les característiques. Cercar situacions de producció dels nous gèneres creats per la xarxa (post i comentaris d'un blog, intervencions en fòrums de lectors, comentaris sobre vídeos de *youtube*...).
- f) Proposar activitats que promoguin la interacció entre diversos espais personals, no tan sols com a estratègia motivadora, sinó també com a reflex de les necessitats reals de comunicació escrita.
- g) Encoratjar els alumnes a crear espais personals públics, especialment al final de la secundària obligatòria. És habitual que els professionals tinguin espais propis a internet: blog, facebook, myspace, twitter... s'han convertit en llocs de cerca d'informació sobre persones.
- h) Oferir recursos per millorar els escrits propis a la xarxa (adequació, coherència, correcció, llegibilitat...). Donar pautes convencionals per citar l'origen de textos i fragments reproduïts com una manera d'informar el lector i de prestigiar el contingut d'un espai personal, especialment en situacions formals, de l'àmbit acadèmic o professional.
- i) Incloure textos multimodals en les activitats de lectura crítica (interpretació d'imatges, vincles, publicitat, usabilitat...). Familiaritzar-se amb nous termes i conceptes, com alfabetisme digital, literacitat audiovisual o literacitat tecnològica.
- j) Promoure la participació en espais de la xarxa d'interès per als objectius curriculars (fòrums temàtics, fòrums de lectors, espais d'opinió de programes de ràdio o televisió...). Publicar comentaris sobre les lectures del curs.
- k) Cercar a la xarxa continguts sobre l'entorn immediat, contrastar-los i cercar la manera de corregir-ne errors o completar-los en grup.
- l) Generar, mitjançant activitats orals o escrites, reflexió i debat sobre aspectes ètics de la societat de la informació, com ara la publicitat enganyosa o l'excés de publicitat en espais suposadament juvenils.

Tenim davant nostre el repte de superar una escletxa paral·lela a l'escletxa digital que separa classes socials i països sencers del món del coneixement. Es tracta de la distància creixent entre la manera general vigent d'ensenyar a llegir i a escriure a l'escola i les pràctiques diverses i sofisticades que ja desenvolupen els nois i les noies fora de l'escola. En tant que darrera etapa de l'educació obligatòria, la secundària té un paper decisiu en el desenvolupament de valors cooperatius i col·lectius que ajudin l'alumnat a integrar-se en la societat, és a dir desenvolupar-se com a ciutadans crítics i actius en els diversos entorns de comunicació actuals i no simplement com a consumidors de continguts digitals.

Referències bibliogràfiques

ALIAGAS, C. (2008) *El desinterès per la lectura: converses amb un adolescent*. Tesi doctoral. Accessible (juliol 2009): <http://www.recercat.net/handle/2072/5382>

ALIAGAS, C., CASTELLÀ, J. M., i CASSANY, D (2009) "Aunque lea poco, yo sé que soy listo. Estudio de caso sobre un adolescente que no lee literatura". (En premsa.)

ALONSO TAPIA, J. (1992) *Motivar en la adolescencia: teoría, evaluación e intervención*. Facultad de Psicología, ICE, Universidad Autónoma de Madrid. 1a edició. Accessible (juliol 2009):

http://www.uam.es/gruposinv/meva/publicaciones%20jesus/libros_jesus/1992/motivar_adolescencia_partes/determinantes_motivacionales.pdf

ALVERMANN, D. (2008), "Why Bother Theorizing Adolescents' Online Literacies for Classroom Practice and Research?" *Journal of Adolescent & Adult Literacy* 52 (1) Setembre 2008 International Reading Association (pp. 8–19).

BARTON, D. i HAMILTON, M. (1998), *Local literacies, Reading and Writing in one Community* Routledge, London.

BARTON, D. (2007), *Literacy, an introduction to the ecology of written language*, Blackell Publishing, Oxford.

BARTON, D. and HAMILTON, M. (2005) "Literacy, reification and the dynamics of social interaction" dins BARTON, D. I TUSTING, K. (eds.) *Beyond Communities of Practice: Language, Power And Social Context*. Cambridge University Press. Accessible: http://orgs.man.ac.uk/projects/include/experiment/david_barton.pdf

CAMITTA, M. (1993) "Vernacular writing: Varieties of literacy among Philadelphia High School students", dins STREET, B. (ed.) (2003) *Cross-cultural approaches to literacy*. Cambridge University Press. Cambridge, p. 228-247.

CASSANY, D. (2000) "De lo analógico a lo digital. El futuro de la enseñanza de la composición". *Lectura y vida*. Buenos Aires. Accessible (juliol 2009): <http://www.lecturayvida.org.ar/pdf/cassany.pdf>

CASSANY, D. (2006) *Rere les línies*. Barcelona: Ed. Empúries.

CASSANY, D.; SALA, J.; HERNÁNDEZ, C. (2008) "Escribir al margen de la ley: prácticas letradas vernáculas de adolescentes catalanes." *8º Congreso de Lingüística General*. UAM, juliol, 2008. Accessible (juliol 2009): <http://www.upf.edu/dtf/recerca/grups/grael/LC/biblio/cnqr2008/DCJSCEscribirDEF.pdf>

CASSANY, D. i AYALA, G. (2008) "Nativos e inmigrantes digitales en la escuela", *Participación educativa*, 9: 53-71, nov. 2008. Accessible (juliol 2009): <http://www.mec.es/cescs/revista/revista9.pdf>

CASSANY, D (2009) "Pràctiques literàries vernacles d'adolescència". Material de la seva ponència a les Jornades de literatura a Secundària, Mallorca, març de 2009. Accessible (juny 09): http://literaulajornades.blogspot.com/2009_03_01_archive.html

CASSANY, D. i SANZ PINYOL, G. (2009) "El comentario de textos electrónicos". Textos, núm. 52, juliol 2009. Barcelona. Ed. Graó.

CARRAHER, T., CARRAHER, D., SCHLIEMANN, A. (1988) *Na vida diez, na escola zero*. Cortez Editora, Sao Paulo Traducció al castellà (1991): *En la vida diez, en la escuela cero*. Ed. Siglo XXI, Mèxic, 2a edició, 1995.

FREIRE, P. (1987) *Pedagogia de l'oprimit*, Xàtiva 2006, Ed. Denes.

GEE, J.P. i CRAWFORD, V. (1998) "Two kinds of teenagers: Language, identity, and social class" dins ALVERMAN, D. HINCHMAN, K. MORRE, S. PHELPS, D. W. (Eds.), *Reconceptualizing the literacies in adolescents' lives* (pp. 225±245). Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum.

GEE, J. P. (1999) *An introduction to discourse analysis: Theory and method*. London: Routledge.

GEE, J. P., ALLEN, A-R. CLINTON, K. (2001) "Language, Class, and Identity: Teenagers Fashioning Themselves Through Language" *Linguistics and Education* 12(2): 175±194.

GEE, J. P. (2004) *Situated Language and Learning: A Critique of Traditional Schooling*. Routledge, New York, Reimpressió 2007.

GEE, J. P. (2004) *Lo que nos enseñan los videojuegos sobre el aprendizaje y el alfabetismo*. Archidona: Aljibe.

HAMILTON, M. I BARTON, D. and IVANIC, R. (1994) (eds) *Worlds of Literacy*. Multilingual Matters, Clevedon.

KALMAN, J. "Discusiones conceptuales en el campo de la cultura escrita (1)" *Revista Iberoamericana de Educación*, núm. 46, gener-abril de 2008. Accessible (juliol 2009): <http://www.rieoei.org/rie46a06.htm>

KRESS, G. (2003). *Literacy in the new media age*. Routledge, London;
Traduït: *El alfabetismo en la era de los nuevos medios de comunicación*, Ed. Aljibe, Màlaga.

KRESS, G. (2007) "Communication now and in the future. Paper for the English 21: curriculum consultation project", octubre 2007. London: QCA. Accessible (juliol 2009): http://www.qca.org.uk/libraryAssets/media/12292_commun_now_and_in_the_future.pdf

LANSKESHEAR, C. I KNOBEL, M. (2006), *New Literacies: everyday Practices and classroom Learning*. 2a edició. McGraw-Hill Education.

LARSON, J. i MARSH, J. (2005) *Making Literacy Real*. SAGE. Londres.

MAHIRI, J. (2005) (ed). *What They Don't Learn At School. Literacy In The Lives Of Urban Youth*. Peter Lang: New York.

MARTÍ, F. (2008) *Llegir, pensar i clicar. Proposta per llegir críticament a Internet*. Recerca de llicència d'estudis, curs 2007-08. Accessible (agost 2009): <http://www.upf.edu/df/reerca/grups/grael/LC/biblio/fmfinal.pdf>

MERCHANT, G. "Writing the future in the digital age" *Literay*, Volume 41, Number 3, November 2007 , pp. 118-128.

NUNAN, D. (1992) *Research Methods in Language Learning*. Cambridge. Cambridge University Press.

ORELLANA, D. M. I SANCHEZ GÓMEZ, M.C (2007), "Entornos virtuales: nuevos espacios para la investigación cualitativa". Revista Electrónica Teoría de la Educación. Vol. 8. núm. 1. Maig 2007. Universidad de Salamanca. Accessible (juliol 2009):
http://campus.usal.es/~teoriaeducacion/rev_numero_08_01/n8_01_orellana_lopez_sanchez_gomez.pdf

PAHL, K. i ROWSELL, K. (2005) *Literacy and education: understanding the new literacy studies in the classroom*. London. Paul Chapman.

PRENSKY, M. (2001) "Digital Natives, Digital Immigrants", *On the Horizon* (MCB University Press, Vol. 9 núm. 5, octubre 2001. Accessible (juliol 2009):
<http://www.marcprensky.com/writing/default.asp>

PRENSKY, M. (2004) "The Emerging Online Life Of The Digital Native". Accessible al seu web (juliol 2009) http://www.marcprensky.com/writing/Prensky-The_Emerging_Online_Life_of_the_Digital_Native-03.pdf

RUIZ OLABUÉNAGA, J. I. (2007) *Metodología de la investigación cualitativa*. Universidad de Deusto, Bilbao.

De la TORRE ESPEJO, A. (2009), "Nuevos perfiles en el alumnado: la creatividad en nativos digitales competentes y expertos rutinarios". RUSC, rusc vol. 6 núm. 1, gener 2009 Monogràfic «Contenidos educativos en abierto» Accessible (juliol 2009):
<http://rusc.uoc.edu/ojs/index.php/rusc/article/view/24/17>

TORRES, M. i PAYRATÓ, L. (2000) «El català dels joves en els xats, correus electrònics i missatges a mòbils: una nova varietat col·loquial?». Actes del I Congrés Internacional Llengua, Societat, Ensenyament. Alacant: Universitat d'Alacant, novembre 2000. Disponible (juliol 2009): <http://www.softcatala.org/articles/article04.htm>

TORRES, M. (2003) "La llengua catalana en la comunicació e Internet: qüestió de codis". Llengua i ús. Núm. 26, 2003, p. 77-82. Accessible (juliol 2009):
<http://www.raco.cat/index.php/LlenguaUs/article/view/128139/177493>

WENGER, E. (1998) *Communities of practice: Learning, meaning and identity*. Cambridge University Press. Cambridge.

WENGER, E. (2006). "Communities of practice: a brief introduction". Accessible al seu web (juliol 2009): <http://www.ewenger.com/theory/index.htm>

WELLINGTON, J. (2000) *Educational Research*, Continuum, London.

Annexos

En un document separat es presenten els annexos següents:

Annex 1: Qüestionaris i selecció de fragments dels autoinformes

Annex 2: Transcripcions de les entrevistes

Annex 3: Mostres de textos comentades